

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Kateřina Vodhánělová

Znalecký posudek jako důkaz v trestním řízení

Diplomová práce

Olomouc 2017

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Znalecký posudek jako důkaz v trestním řízení* vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci 21. 3. 2017

Kateřina Vodhánělová

.....

Poděkování:

Ráda bych na tomto místě poděkovala panu JUDr. et Mgr. Zdeňku Kopečnému za odborné vedení diplomové práce, ochotu a trpělivost, JUDr. Evě Drahotové za spolupráci při získání podkladů pro práci a v neposlední řadě všem, kteří mě podporovali v průběhu studií.

Obsah

Seznam zkratk	6
1 Úvod	7
2 Vymezení základních pojmů	9
2.1 Trestní řízení	9
2.2 Subjekty trestního řízení	10
2.3 Dokazování	11
2.3.1 Důkazní prostředek, důkaz, pramen důkazu	12
2.3.2 Dělení důkazů	13
2.3.3 Zásady dokazování	14
3 Znalecký posudek	17
3.1 Funkce znaleckých posudků	17
3.2 Náležitosti znaleckých posudků	18
3.2.1 Nález	18
3.2.2 Posudek	19
3.2.3 Znalecká doložka	19
3.3 Dělení znaleckých posudků	20
3.4 Vady znaleckých posudků	21
3.5 Znalecký posudek vs. odborné vyjádření	22
4 Znalec	24
4.1 Obecně k osobě znalce	24
4.2 Způsobilost být znalcem	24
4.2.1 Jmenování	24
4.2.2 Odvolání	26
4.3 Postavení znalce v trestním řízení	26
4.4 Výslech znalce	29
4.5 Hodnocení znaleckého posudku	31
5 Znalecký ústav	35
6 Znalec jako odborník, soudce jako laik	37
6.1 Trestní věc vedená u Krajského soudu v Ústí n. Labem, pobočka Liberec pod sp. zn. 52 T 4/2005	37
6.2 Trestní věc vedená u Krajského soudu v Ústí n. Labem, pobočka Liberec pod sp. zn. 52 T 7/2006	42
7 Znalecký posudek jako důkaz prokazující vinu	46

7.1	Trestní věc vedená u Krajského soudu v Ústí n. Labem, pobočka Liberec pod sp. zn. 28 T 30/2000.....	46
8	Srovnání se zahraniční právní úpravou	50
8.1	Spolková republika Německo	50
8.2	Spojené království Velké Británie a Severního Irska – Anglie a Wales	52
9	Úvahy de lege ferenda	55
10	Závěr.....	57
	Bibliografie.....	60
	Abstrakt	63
	Seznam klíčových slov	64
	Keywords.....	64

Seznam zkratek

Ústva	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
LZPS	Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů.
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů.
ZnalZ	Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.
ZnalV	Vyhláška ministra spravedlnosti k provedení zákona č. 37/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení (§12 odst. 1 TŘ).
SŘ	Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
ZA	Zákon č. 85/1995 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

1 Úvod

Znalecké posudky jsou v rámci trestního řízení mnohdy nenahraditelným důkazním prostředkem umožňujícím objasnění odborných otázek, a jejich problematika tak dlouhodobě patří mezi aktuální témata. Ostatně jsou to znalci – odborníci, kteří jsou kompetentní srozumitelně popsat a objasnit odbornou stránku věci, pro jejíž zhodnocení a vysvětlení nedisponuje soudce, státní zástupce ani policejní orgán nutnými znalostmi. Právě v případech, kdy je nutné posoudit dílčí otázky z pohledu odbornosti, nabývá úloha znaleckých posudků na důležitosti. Proto jsou znalecké posudky využívány stále častěji, a to nejen v trestním řízení. Již Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 6. 6. 2006 pod spisovou značkou IV. ÚS 335/05 judikoval, že *„význam důkazu prezentovaného v trestním řízení je krucální, neboť je jediným prostředkem, jímž státní moc demonstruje skutečnost, že jednotlivec spáchal určitý čin a že uložení konkrétního trestu je z tohoto hlediska ospravedlnitelné“*.¹ A přesně takovým důkazem znalecký posudek jednoznačně je. Nelze také opomíjet, že v současnosti vzrůstá počet kauz, pro jejichž rozhodnutí je znalecký posudek klíčový, neboť umožňuje spolu s ostatními důkazy prokázat, nebo naopak vyvrátit vinu obžalovaného. Zároveň by však bylo chybou význam tohoto důkazního prostředku zveličovat, a proto má tato práce sloužit k co možná nejkomplexnějšímu pohledu na znalecké posudky a jejich využívání v trestním řízení.

Práce má za cíl analyzovat znalecký posudek a jeho roli v trestním řízení. Snaží se zhodnotit, jakou roli představuje tento důkazní prostředek při rozhodování o vině a trestu a jak ovlivňuje celý proces dokazování. Zda tvoří nedílnou složku při posuzování viny a není zbytečně přeceňován. Pozornost bude dále věnována také problematice toho, kdo vlastně reálně rozhoduje o vině či nevině obžalovaného - zda předseda senátu (samosoudce), který vede trestní řízení, či znalec, který jako odborník rozumí dané problematice? Jak se má soudce zachovat v případě, kdy znalecký posudek jako jediný důkaz ukazuje na vinu obžalovaného?

Práce je rozdělena do osmi kapitol, které se dále pro lepší přehlednost člení na podkapitoly. Má za úkol nastínit a vysvětlit důležité pojmy, které se k tématu diplomové práce váží, jako trestní řízení, jeho subjekty a dokazování. Pochopení těchto pojmů je podstatné pro porozumění celé oblasti znalectví. V následující pasáži práce vysvětluje institut znaleckého posudku a jeho odlišnost od odborného vyjádření. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na upřesnění pojmu znalec, jeho postavení v trestním řízení, podmínky pro to, aby mohla být osoba znalcem jmenována a celý proces jmenování. Také je zde řešena otázka výslechu znalce a jeho odlišného

¹ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. IV. ÚS 335/05.

postavení od svědka v trestním řízení. V souvislosti se znaleckými posudky jsou zmiňovány také znalecké ústavy, které posuzují složitější případy. Jím se věnuje čtvrtá kapitola.

Druhá část diplomové práce se zaměřuje na konkrétní případy řešené u Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec. Během stáže na tomto soudu jsem ve spolupráci s předsedkyní senátu JUDr. Evou Drahotovou vybrala tři případy, které jsou zajímavé právě v souvislosti se znaleckými posudky, které v kauzách sehrály významnou roli. Právě předseda senátu (samosoudce) musí spolu s ostatními důkazy vyhodnotit závěry, ke kterým znalci došli. V práci se budu také zabývat srovnáním českých znaleckých posudků s posudky Spolkové republiky Německo, Spojeného Království Velké Británie a Severního Irska. V poslední kapitole zmíním úvahy *de lege ferenda*, tedy kam míří vývoj vědy, jaký je současný stav znalecké činnosti a tím i rozsah dokazování a jakým způsobem by bylo případně vhodné jej upravit.

Tato diplomová práce byla zpracována za použití několika metod práce, a to metodou popisnou (vymezení důležitých pojmů), metodou analytickou (zejména druhá část práce, rozbor spisů) a metodou komparační (kapitola zabývající se srovnáním institutu znaleckého posudku s právní úpravou ve Velké Británii a Spolkovou republikou Německo).

2 Vymezení základních pojmů

Pro správné pochopení problematiky znaleckých posudků je třeba nejdříve vymezit základní pojmy trestního práva, zejména pojmy z práva procesního. Na následujících stránkách vysvětlím, co je to trestní řízení, dokazování, jaké postavení má v rámci trestního řízení znalec a co je to vlastně znalecký posudek.

2.1 Trestní řízení

Trestní řízení jako procesní postup je upraven zejména zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). V souvislosti s ním je třeba zmínit trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., který upravuje hmotnou stránku trestního práva. Definuje pojem trestný čin, vymezuje znaky skutkových podstat a rozsah trestní sazby a v neposlední řadě určuje podmínky trestní odpovědnosti. Tyto dva zákony jsou ve vzájemné souvislosti. Hmotné právo bez procesního by totiž nebylo životaschopné, nebylo by nijak vymahatelné. Stejný vztah má procesní právo k hmotnému.²

Co je účelem trestního řízení vymezuje trestní řád hned v § 1. Úkolem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby došlo k odhalení pachatele, popisu skutku, k použití příslušné právní kvalifikace a následnému odsouzení, a aby se předcházelo a zamezilo páchání další trestné činnosti. Trestní řízení má vést k výchově občanů, dodržování zákonnosti a pravidel mezilidského soužití. „*Trestní řízení je tedy zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, popř. i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona sankci, učiněné rozhodnutí vykonat, popř. jeho výkon zařídit, dále působit k upevňování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů.*“³ Z toho plyne, že funkce trestního řízení není jen represivní, tedy potrestání pachatele, ale má také preventivní a ochranný charakter. To, že za každý trestný čin je pachatel spravedlivě potrestán, by mělo ostatní odradit od páchání protiprávního jednání.

Trestní řízení se dělí do několika stádií, ve kterých orgány činné v trestním řízení, popř. další osoby plní své úkoly a cíle. Těmito stádii jsou:

- Přípravné řízení
- Předběžné projednání obžaloby
- Hlavní líčení

² ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I.* 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, s. 2-4

³ CÍSAŘOVÁ, D. *Trestní právo procesní.* 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právní učebnice. s. 12

- Řádné a mimořádné opravné prostředky
- Vykonávací řízení

Nejvýznamnější je hlavní líčení, a to z toho důvodu, že právě v tomto stádiu se rozhoduje o vině a trestu. Také se v něm v největší míře uplatňují zásady trestního řízení, zejména právo na spravedlivý proces, zásada veřejnosti, ústnosti, bezprostřednosti, zásada obžalovací, zásada nezávislosti soudů a zásada volného hodnocení důkazů.⁴ Tyto zásady souvisí ve velké míře právě s dokazováním, tedy i s dokazováním pomocí znaleckého posudku, o kterém tato práce pojednává.

2.2 Subjekty trestního řízení

Subjekty trestního řízení lze definovat jako činitele, kteří mají vlastní vliv na průběh řízení, a kterým zákon dává procesní práva nebo ukládá procesní povinnosti.⁵ Jsou jimi orgány činné v trestním řízení tak, jak je definuje ustanovení § 12 odst. 1 TŘ, osoby, proti nimž se trestní řízení vede, obhájce, poškozený, zúčastněná osoba. Mezi subjekty trestního řízení řadíme také svědky, znalce, tlumočníky, ty ovšem pouze v případě, že uplatňují nárok na svědecké, znalečné, či tlumočné.⁶ Také obhájce může být subjektem trestního řízení, a to v případě, že v řízení vystupuje vlastním jménem.⁷ Například, když uplatňuje nárok na odměnu či náhradu výdajů v souvislosti s obhajobou obviněného.

Od subjektů musíme odlišit pojem strany trestního řízení. Pojem strana je definován jinak v trestním řádu a jinak v teoretické nauce. Trestní řád definuje pojem strany v ustanovení § 12 odst. 6 tak, že „*stranou se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce; stejné postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede, nebo která podala opravný prostředek.*“⁸ Naproti tomu nauka charakterizuje pojem strana jako subjekt oprávněný podle zákona uplatňovat nebo podporovat obžalobu před soudem anebo sebe nebo jiného proti obžalobě obhajovat.⁹ Ustanovení trestního řádu vymezující pojem strany je nepřesné a nedostatečné. To zejména proto, že nespojuje pojem strany jen s řízením před soudem, neboť

⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 185.

⁵ FENYK, J. CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015 s. 114.

⁶ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. přepracované vydání, Praha: Eurounion, 2002 s. 499.

⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 186.

⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁹ FENYK, J. CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015 s. 115.

právě pouze v řízení před soudem mohou strany v plném rozsahu uplatňovat svá procesní práva, podávat návrhy a k úkonům se vyjadřovat.¹⁰ V předsoudním stádiu mohou mít subjekty postavení strany, tzn. mají možnost uplatňovat svá procesní práva, pouze v případě, kdy rozhoduje soud. Taková situace nastává například při rozhodování o vazbě (ustanovení § 73b odst. 1 TR).

Hlavními stranami trestního řízení jsou obžalovaný a státní zástupce. To ostatně určuje i celou podstatu trestního řízení, tedy spor mezi obžalobou a obhajobou. Vedle nich mají ale zájem na výsledku řízení i jiné osoby, např. poškozený, který je samostatnou stranou trestního řízení.¹¹

2.3 Dokazování

Abychom mohli správně pochopit význam znaleckého posudku, je nutné zabývat se nejprve pojmem dokazování v trestním řízení. Dokazování je „*zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož účelem je umožnit těmto orgánům poznání skutečností důležitých pro jejich rozhodnutí, vyhledat důkazy o nich, důkazy provést a zjištěné poznatky procesně zajistit, prověřit a zhodnotit*“.¹² Je to proces, ve kterém na podkladě získaných a vyhodnocených důkazů lze dojít k prokázání viny či nevin pachatele.

Význam dokazování je dán především tím, že jde o jediný způsob, kterým si orgány činné v trestním řízení zajišťují podklady pro rozhodnutí.¹³ Zjišťují, zda se stal skutek, zda je skutek trestným činem a zda ho spáchal obviněný (§ 89 TR). Velkou roli dokazování hraje také v tom, že se na něm aktivně účastní strany řízení, čímž uplatňují svá procesní práva.¹⁴ Dokazování tak tvoří jednu z nejpodstatnějších částí trestního řízení. Dokazování však není pouze věcí hlavního líčení, třebaže se v této fázi rozhoduje o vině obžalovaného a dokazování zde probíhá v největší míře, nýbrž probíhá ve všech stádiích trestního řízení. Konkrétní fáze trestního řízení pak ovlivňuje průběh, formu a rozsah dokazování.¹⁵ Z toho tedy plyne, že k zajišťování důkazních prostředků dochází převážně v přípravném řízení, naopak provádění a hodnocení důkazu je otázkou hlavního líčení.

¹⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 187.

¹¹ Tamtéž.

¹² NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. přepracované vydání, Praha: Eurounion, 2002 s. 735.

¹³ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7*. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1313.

¹⁴ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7*. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1314.

¹⁵ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. přepracované vydání, Praha: Eurounion, 2002 s. 737.

Tím se dostávám k předmětu dokazování, jímž jsou události vnějšího světa, které představují významné skutečnosti pro trestní řízení, které se staly v minulosti a které orgány činné v trestním řízení samy osobně nepozorovaly. Orgány činné v trestním řízení se tak s těmito skutečnostmi seznamují nepřímo tím, že „rekonstruují“ důkazy. Výsledek dokazování potom ovlivňuje rozhodování orgánů činných v trestním řízení.

2.3.1 Důkazní prostředek, důkaz, pramen důkazu

V rámci dokazování je třeba vymezit si některé pojmy, které jsou klíčové pro pochopení problematiky. Těmito pojmy jsou důkazní prostředek, důkaz a pramen důkazu. Každý tento pojem má odlišný význam, byť se na první pohled zdá, že by mohlo jít o synonyma. O důkazním prostředku hovoří trestní řád v ustanovení § 89 odst. 2, kde vyjmenovává, co vše může sloužit k objasnění věci. *Těmi jsou zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání.*¹⁶ Z institutu zejména s ohledem na právní vědu vyplývá, že výčet je demonstrativní.

Zákon striktně nerozlišuje mezi pojmy důkaz, důkazní prostředek a pramen důkazu. **Důkazní prostředek** lze charakterizovat jako „procesní činnost OČTŘ nebo oprávněné strany trestního řízení, která slouží k poznání skutečnosti, jež má být zjištěna.“¹⁷ Jedná se tedy o jakýsi nástroj k získání poznání o určité skutečnosti. Naproti tomu **důkaz** je už výsledkem procesu dokazování. Jde o přímý poznatek předmětu dokazování. Právě o důkaz opírá OČTŘ skutková zjištění, která slouží jako podklad pro rozhodnutí. Pod pojmem důkaz si lze představit například obsah výpovědi svědka, výsledek znaleckého zkoumání atd. **Pramenem důkazu** je potom zdroj poznání, nositel informací, ze kterých se poznatky důležité pro trestní řízení čerpají. Mohou jím být osoby, nebo věci. Podle těchto hledisek pak lze pramen důkazu dělit na osobní (výslech obviněného, svědků, ohledání osoby) a věcný (ohledání místa činu, věci).¹⁸ Toto dělení důkazů v rámci dokazování však není jediné. K tomu viz níže.

V rámci dokazování platí zásada, že jako důkaz může sloužit vše, co slouží k objasnění věci. Je ovšem nutné dodržení i dalších podmínek, a to, že důkaz musí mít vztah k objasňované věci a musí být způsobilý prokázat či vyvrátit dokazovanou věc. Jako důkaz může tedy sloužit například i obraz z kamerového záznamu nainstalovaného poškozeným (R 22/2010), apod.¹⁹ Ve výjimečných případech zákon vyžaduje užití konkrétního důkazního prostředku. Například

¹⁶ Ustanovení § 89 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1333.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1335.

při vyšetření duševního stavu mladistvého obviněného či zjištění příčin smrti je vždy vyžadován právě znalecký posudek.²⁰ Naopak jsou i případy, kdy trestní řád přímo zakazuje použití některého důkazního prostředku. Například z ustanovení § 99 TŘ vyplývá, že je zakázán výslech svědka o okolnostech týkajících se utajovaných informací chráněných zvláštním zákonem.²¹ Jedná se o případ, kdy je třeba chránit informace utajované podle zvláštního zákona a respektovat zásadu mlčenlivosti.

2.3.2 Dělení důkazů

Nauka trestního práva dělí důkazy z hlediska několika kritérií. A to:

- Podle vztahu k předmětu obvinění
- Podle vztahu pramene zpráv o dokazované skutečnosti k této skutečnosti
- Podle vztahu k dokazované skutečnosti (poměr závěru, který z nich OČTŘ vyvozuje)²²

Podle vztahu k předmětu obvinění dělíme důkazy na ospravedlňující a usvědčující.²³ Záleží tedy, zda důkaz svědčí ku prospěchu obviněného (ospravedlňující) či prokazuje jeho vinu (usvědčující). Zde se uplatňuje objektivita rozsahu dokazování, neboť OČTŘ jsou povinny bez návrhu stran objasňovat stejně pečlivě důkazy svědčící ve prospěch i v neprospěch obviněného. Je také namístě zmínit zásadu zákazu sebeobviňování, neboť obviněný nemůže být jakkoli nucen k tomu, aby sám aktivně předkládal důkazy, které ho usvědčují. S tím souvisí zásada, že obviněný má právo hájit se, jak uzná za vhodné a doznání obviněného nesmí být jediným důkazem.

Podle vztahu pramene zpráv o dokazované skutečnosti dělíme důkazy na původní (bezprostřední) a odvozené (prostřečné), tedy podle toho, zda existuje zprostředkující nositel informací. Důkaz je původní, pokud byl poznatek získán z přímého, bezprostředního zdroje.²⁴ Takovýmto důkazem je primárně výpověď svědka, který sám danou skutečnost vnímal. Odvozený důkaz je pak takový, když je poznatek čerpán z pramene odvozeného, tedy kdy mezi původním důkazem a poznatkem OČTŘ existuje nějaký zprostředkující nositel.²⁵ Zde hrozí nebezpečí nepřesné informace, a proto je nutné, pokud je to možné, zjistit původní pramen a jeho hodnověrnost a vše pak pečlivě zhodnotit.

²⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 381.

²¹ Tamtéž.

²² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 382–386.

²³ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1341.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Tamtéž.

Podle vztahu k dokazované skutečnosti dělíme důkazy na přímé a nepřímé. Zde záleží, zda důkaz přímo potvrzuje či vyvrací skutečnost důležitou pro dokazování (přímý), či zda obsahuje jinou skutečnost, která přímo nedokazuje (nevyvrací), ale lze z ní usuzovat tu skutečnost, o jejíž důkaz jde.²⁶ Nepřímý důkaz tedy prokazuje dokazovanou skutečnost pomocí skutečnosti jiné. Nepřímých důkazů lze využít například k prověření přímých důkazů nebo doplnění mezer vzniklých po provedení přímých důkazů. I pomocí nepřímých důkazů lze ale dojít k usvědčení pachatele. Nepřímé důkazy musí tvořit v souhrnu „*logickou, ničím nenarušenou a uzavřenou soustavu vzájemně se doplňujících a na sebe navazujících důkazů*“, které shodně a spolehlivě dokazují určitou skutečnost (R 38/1968 – IV, R 38/1970 – I).²⁷ Pokud mají tedy nepřímé důkazy prokázat vinu obviněného, musí jít o spojitý a navzájem navazující řetězec nepřímých důkazů, které ve výsledku vylučují jakoukoliv pochybnost o vině obžalovaného a zcela jej usvědčují. Pokud by při dokazování nebylo takto postupováno, došlo by k porušení práva na spravedlivý proces, zaručený čl. 36 odst. 1 LZPS.²⁸ Nemůže tedy nastat situace, že by k usvědčení pachatele došlo pouze na základě jednoho nepřímého důkazu.

Jednotlivé důkazy mohou spadat zároveň do více kategorií. Tím je myšleno, že důkaz může být nejen přímý, ale zároveň také usvědčující a bezprostřední. Například pokud osoba A usmrtila osobu B a celé to pozoroval svědek, který o tom podal u OČTŘ svědectví. Taková výpověď svědka potom bude důkazem přímým, usvědčujícím a bezprostředním.

2.3.3 Zásady dokazování²⁹

V rámci procesu dokazování je nutné respektovat základní zásady trestního práva. To jsou zejména zásada materiální pravdy, zásada vyhledávací, zásada presumpce nevinny, zásada bezprostřednosti, ústnosti, přiměřenosti. A není možné opomenout zásadu volného hodnocení důkazů, která je velmi významná i pro tuto diplomovou práci. **Zásada materiální pravdy** požaduje, aby byl zjištěn skutkový stav věci tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti. Je jedním z cílů a nezbytných předpokladů ke splnění účelu trestního řízení. Rozhodné skutečnosti jsou tedy prokazovány důkazy získanými orgány činnými v trestním řízení za součinnosti stran. Ovšem i v případě, že se obviněný dozná k trestnému činu, je třeba, aby byly tyto rozhodné skutečnosti přezkoumány a prokázány.³⁰ **Zásada vyhledávací** s materiální pravdou úzce

²⁶ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1341.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 3622/10.

²⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 361-368.

³⁰ LUXOVÁ, Lucie. *Hlavní zásady dokazování v trestním řízení*. [online]. Epravo.cz, 11. února 2015 [cit. 29. 11. 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/hlavni-zasady-dokazovani-v-trestnim-rizeni-95913.html>>.

souvisí, neboť upravuje postup ke zjištění materiální pravdy. Zároveň konkretizuje zásadu oficiality pro důkazní řízení.³¹ Říká, že OČTŘ jsou povinny zjišťovat relevantní skutečnosti a vyhledat o nich důkazy i bez návrhu stran, z vlastní iniciativy. Jako taková je upravena v ustanovení § 2 odst. 5 TŘ. Trestní řád počítá se součinností stran v každé fázi dokazování. Vyplývá to zejména z ustanovení § 89 odst. 2 věta druhá TŘ: „*Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout.*“ Proto fakt, že důkaz nevyhledal OČTŘ, nezakládá důvod pro odmítnutí takového důkazu. Stejně ale platí, že trestní řád neukládá obligatorní povinnost důkazního břemene. Je tedy čistě na stranách, zda tvrzenou skutečnost doloží či nikoliv, ovšem s rizikem nepříznivého rozhodnutí.

Účelem trestního řízení je mimo jiné zjistit, zda se trestný čin stal a kdo je jeho pachatelem. K tomu, aby mohla být osoba označena za vinou, je třeba jí vinu dokázat. A o tom hovoří **zásada presumpce nevinu** upravená v ustanovení § 2 odst. 2 TŘ. Odsouzený má právo prokazovat svou nevinu, přitom ale platí, že pokud nepředložil důkazy nebo nevinu prokázal nedostatečně, neznámá to, že by byl vinen.³² Je třeba na tomto místě zároveň zmínit zásadu zákazu sebeobviňování, neboť obviněný nesmí být nucen aktivně předkládat důkazy svědčící o své vině.

Ustanovení § 2 odst. 11, odst. 12 TŘ dále upravuje **zásadu ústnosti a bezprostřednosti**. Obě tyto zásady spolu velmi úzce souvisí, a to zejména proto, že zásada ústnosti stanoví, aby soud rozhodoval na základě ústního přednesu stran a ústně provedených důkazů a zásada bezprostřednosti, aby rozhodoval pouze na základě důkazů před ním provedených. Je dán požadavek, aby se soud seznámil se všemi důkazy, které jsou pro rozhodnutí k dispozici. Stejně jako např. právo na spravedlivý proces, tak i zásada ústnosti je zakotvena v samotné Ústavě ČR, konkrétně v čl. 96 odst. 2. V souvislosti s touto zásadou je nutné zmínit také zásadu veřejnosti. Aby mohl být proces veřejný, musí proběhnout ústně. V praxi to tedy znamená, že důkazy jsou prováděny jednak formou výslechu, ať už obviněného, svědků či znalců nebo čtením listin.

A konečně **zásada volného hodnocení důkazů** (§2 odst. 6 TŘ) říká, že „*orgány činné v trestním řízení hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu*“. Jedná se o klíčovou zásadu trestního řízení. A přestože je velmi důležitá, není zakotvena v ústavních předpisech, na rozdíl od jiných. Podstata spočívá v tom, že zákon ani jiný předpis neříká, kolik důkazů je třeba k prokázání skutečností a jaká důkazní síla je přiřazována konkrétnímu důkaznímu prostředku.

³¹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 22.

³² Srov. 38/1968 Sb., rozh. tr.

Je pouze na orgánech činných v trestním řízení, jaké důkazy vezmou v potaz a jakou relevanci jim přiřknou.³³ Hodnocení důkazů z hlediska závažnosti a zákonnosti probíhá v průběhu celého dokazování, kdy OČTŘ vyloučí nepodstatné a nezákonné důkazy. Rozhodování o relevanci důkazu ovšem neznamená libovůli při hodnocení. OČTŘ musí hodnotit důkazy podle svého vnitřního přesvědčení, zároveň ale musí vzít v potaz veškeré okolnosti případu. Hodnocení musí být podrobeny veškeré důkazy, a to každý zvlášť a všechny ve vzájemné souvislosti tak, aby byla zjištěna pravdivost a obsah provedeného důkazu.³⁴ Hodnocení důkazů je velmi náročná disciplína, která je závislá i na zkušenostech osob, které hodnocení provádí. Takovéto hodnocení pak musí být v rozhodnutí řádně odůvodněno, aby bylo pochopitelné a přezkoumatelné. Je nutné odůvodnit, jaké skutečnosti označil soud za prokázané, o jaké důkazy opřel svá tvrzení, případně proč návrhy na doplnění dokazování zamítnul. Dodržení takového postupu je důležité zejména pro naplnění práva na spravedlivý proces.

³³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 150-154.

³⁴ MUSIL, J. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck 1999, s. 100.

3 Znalecký posudek

Znalecký posudek je samostatným důkazním prostředkem, kterým si OČTŘ či strany opatřují odborné poznatky (ustanovení § 89 odst. 2 TŘ).³⁵ Nemá mimořádné postavení z hlediska důkazní hodnoty, přesto se dá považovat za jeden z nejdůležitějších, neboť pomáhá OČTŘ pochopit podstatu jednání směřujícího k naplnění konkrétní skutkové podstaty a dává odpovědi na otázky týkající se odborné problematiky z různých odvětví.³⁶ Posudek je už jakýmsi vyvrcholením činnosti znalce, zachycuje průběh, postup a výsledky znaleckého zkoumání.³⁷ Tento důkaz je nutné odlišit od výpovědi svědka, neboť svědek vypovídá o skutečnostech ohledně trestného činu, které nabyl a mohl vnímat sám svými smysly, bez spojitosti s trestním řízením. Znalecký posudek je naopak vypracován na základě skutečností o trestném činu získaných znalcem během trestního řízení, a to podle ustanovení § 107 odst. 1 TŘ, studiem spisů znalcem nebo jeho přítomností při provádění úkonů trestního řízení.³⁸ Znalec je tedy závislý mimo jiné na posouzení podkladů, které jsou uvedeny ve spise. Sám znalec nemůže obstarávat důkazní prostředky, je ale oprávněn klást otázky při výslechu obviněných či svědků (§ 107 odst. 1 TŘ). Z pohledu dělení důkazů lze znalecký posudek označit jako *usvědčující* či *ospravedlňující* důkaz. Vždy bude záležet na konkrétním případě. Z hlediska pramene zpráv o dokazované skutečnosti půjde o důkaz *odvozený*, a to zejména proto, že znalec vypracovává posudek až na základě informací získaných v průběhu trestního řízení prostřednictvím (zejména) studia spisu. Zde ale hrozí nebezpečí překroucení zkoumaných skutečností. Znalecký posudek je také možné označit za důkaz *přímý* z hlediska vztahu k dokazované skutečnosti.

3.1 Funkce znaleckých posudků

Úkolem znaleckého posudku je „*objasnění určitých skutkových okolností na základě odborných znalostí v příslušném oboru*“.³⁹ Jedná se o takové odborné znalosti, které orgány činné v trestním řízení nemají, a proto nedokáží konkrétní skutečnosti samy posoudit a vyhodnotit. Znalec tedy na podkladě materiálů a poznatků získaných studiem spisu, za využití

³⁵ FENYK, J. CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: colters Kluwer, a.s., 2015 s. 383.

³⁶ BARTONÍKOVÁ, Dagmar. FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké zkoumání a písmoznalectví a jejich význam v trestním řízení*. Trestněprávní revue, 2011, roč. 10, č. 12, s. 345-350.

³⁷ MUSIL, Jan, KONDRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav. Kriminallistika. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s. 311.

³⁸ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1569.

³⁹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1579 (R 56/1965).

své odbornosti, vypracuje posudek, v rámci kterého odpoví na otázky, které jsou mu kladeny. Umožní tak OČTŘ pochopit danou problematiku a následně ve věci rozhodnout.

3.2 Náležitosti znaleckých posudků

Znalecký posudek jako výraz odbornosti musí splňovat určité formální náležitosti. Takové ale samotný trestní řád neupravuje, proto je nutné použít zvláštních předpisů tak, jak je uvedeno v ustanovení § 111 odst. 1 TŘ. Takovýmto předpisem je zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících (dále jen „ZnalZ“) a vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících (dále jen „ZnalV“). Jak bude uvedeno, znalecké posudky lze dle formy dělit na písemné a ústní. Formu posudku určuje orgán, který znalce přibral. Ve většině případů ale bude forma posudku z praktických důvodů písemná.

Ustanovení § 13 ZnalV určuje tři obligatorní části znaleckého posudku. Těmi jsou nález, posudek a znalecká doložka. Znalecký posudek začíná úvodní částí, která obsahuje jeho označení, údaje o znalci, a to jeho jméno, obor, odvětví, specializaci, a také údaj o tom, kdo znalce přibral. Pak následuje nález, který začíná vymezením zadání posudku, účelu a přehledu podkladů. Pak již následuje samotný posudek se závěrem a hodnocením skutečností. Obligatorními náležitostmi je také podpis znalce a otisk kulaté úřední pečeti. Pod posudkem musí být vytištěna znalecká doložka a celý posudek je nutné opatřit šňůrou připevněnou na zadní stranu a opět přetištěnou kulatou úřední pečeti.⁴⁰ Kromě obligatorních částí může znalecký posudek obsahovat také přílohy. Zpravidla jimi jsou fotografie posuzované věci, grafy, odborné odkazy. Přílohy jsou obvykle řazeny až za doložkou po lepší přehlednost a systematickosti.

3.2.1 Nález

Samotný nález je také třeba strukturovat. Proto se dělí na zadání (znalecký úkol), podkladovou a argumentační část. **V první části** nálezu se vymezí znalecký úkol a je nutné zde uvést, který orgán si znalecký posudek vyžádal, který ustanovil znalce a v jaké věci je posudek zpracováván. Úkol bývá zadán nejčastěji formou otázek, které se zároveň v nálezu přímo citují, přispívá to přehlednosti znaleckého posudku. Otázkám by měl znalec věnovat pozornost také proto, aby posoudil, zda jeho odbornost odpovídá zadanému úkolu. Formulace otázek je podmínkou pro zdárné vypracování znaleckého posudku. Je třeba pokládat otázky dostatečně srozumitelně a určitě tak, aby na ně mohl znalec jasně a srozumitelně odpovědět. Nálezová část znaleckého posudku je důležitá zejména pro jakýsi úvod do problematiky, a to nejen pro znalce,

⁴⁰ DÖRFL, L. *Zákon o znalcích a tlumočnících*: Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 48

ale i pro to, aby OČTŘ, případně obviněný (obhájce), při studiu spisu pochopil problém a mohl lépe porozumět výsledku zkoumání. V **podkladové části** znalec hodnotí podklady, určuje, které je nutné použít a zda jsou dostatečné k objasnění věci. Znalecký posudek by proto měl obsahovat souhrn podkladů, ze kterých znalec vycházel. To zajistí větší objektivizaci posudku. V logické návaznosti poté následuje **argumentační část**, která je jakýmsi těžištěm. Obsahuje metody a postupy, kterými se znalec při vypracování posudku řídil.⁴¹ V této části by měly být rovněž popsány postupy, pomocí kterých znalec dospěl k příslušným závěrům, což pro laika zajistí lepší porozumění a zároveň poslouží jako odůvodnění výsledku zkoumání.

3.2.2 Posudek

Závěrečná část posudku obsahuje zejména odpovědi na zadané otázky. Teoreticky by měly být otázky v této části znovu položeny a na ně by logicky navazovala odpověď, nicméně v praxi takto znalci často nepostupují. Odpovídají na otázky dle čísel a stejně tak poté číslovají i odpovědi, přičemž tento postup je z hlediska přehlednosti diskutabilní. Odpovědi na zadané otázky by měly logicky vyplývat z předchozích zkoumání a jejich výsledků, které jsou uvedeny v argumentační části. Opět by tu měl být uveden postup, jakým znalec k odpovědím dospěl. Znalec hodnotí skutečnosti, které zjistil odborným zkoumáním, nikoliv ovšem právní situaci.⁴² Podle ustanovení § 107 odst 1. TŘ znalci nepřísluší provádět hodnocení důkazů. Nesmí tedy vyslovovat právní závěry, to je již úkolem OČTŘ. Uvedu příklad: v případě zkoumání nepřičetnosti způsobené požitím návykové látky (např. alkoholu) znalec hodnotí množství alkoholu v těle a jeho vliv na ovládací a rozpoznávací složku. Může určit, nakolik byly tyto složky zachovalé, popř. částečně či úplně vymizelé, ale nemůže říci, zda byl subjekt nepřičetný, to je již otázka právní.

3.2.3 Znalecká doložka

Znalecká doložka následuje za podpisem a otiskem úřední pečeti a je taktéž obligatorní částí znaleckého posudku. Připojuje se na poslední stranu a obsahuje označení seznamu, ve kterém je znalec zapsán, případně obor a odvětví. Doložka slouží jako evidenční nástroj.⁴³ Zároveň může poukazovat na zkušenosti znalce, neboť z ní vyplývá, jak dlouho je znalec činný a kolik znaleckých posudků vypracoval. I tato skutečnost může hrát roli při hodnocení znaleckého posudku.

⁴¹ DÖRFL, L. *Zákon o znalcích a tlumočnících*: Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 49–54.

⁴² Tamtéž. s. 54.

⁴³ Tamtéž s. 55

3.3 Dělení znaleckých posudků

Znalecké posudky je možno dělit podle různých kritérií. Já se zaměřím na dělení tohoto důkazního prostředku tak, jak je uvedeno v učebnici *Kriminalistika* od autorů Musil, Konrád, Suchánek.⁴⁴ První kritérium dělení je **druh oboru**, kterým se znalec zabývá a jehož techniky, metody a poznatky jsou při znaleckém zkoumání využívány. Jedná se o základní kritérium, které rozděluje znalecké posudky podle oborů, například z dopravy, ekonomiky, chemie, kriminalistiky, zdravotnictví atd.⁴⁵ Kromě oboru se znalecké posudky dále dělí do odvětví, těch je v současnosti více než sto. Takovým odvětvím je například v oboru zdravotnictví - chirurgie, psychiatrie, soudní lékařství, toxikologie...⁴⁶ Odvětví znaleckých oborů specifikuje obory více do hloubky. Vyjadřují nejužší vztah znalce k oboru, což umožňuje vybrat ze seznamu znalců znalce nejkvalifikovanějšího pro danou problematiku.

Druhé kritérium je **počet přibraných znalců**. Takto rozeznáváme znalecké posudky podané jedním znalcem, podané dvěma znalci a podané více než dvěma znalci. Ve většině případů bude samozřejmě postačovat znalec jeden. To ostatně vyplývá i z ustanovení § 105 odst. 1 TR. Existují ale případy, kdy zákon přímo vyžaduje přibrání dvou znalců namísto jednoho (srov. § 105 odst. 4 TR), jak to vyplývá například z ustanovení § 115 TR - prohlídka a pitva mrtvol, pokud existuje podezření, že byla smrt způsobena trestným činem. V tomto případě je vyžadován znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, popř. může být jeden znalec z oboru zdravotnictví, odvětví patologické anatomie.⁴⁷ Dále je také obligatorně vyžadováno přibrání dvou znalců při vyšetření duševního stavu mladistvého obviněného. Budou to znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, se specializací na dětskou psychiatrii a z oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie se specializací na dětskou psychologii.⁴⁸ Pokud zákon mluví o přibrání dvou znalců, myslí se tím znalci ze stejného oboru. Praxe ovšem umožňuje, aby byli přibráni znalci ze stejného oboru, ale různého odvětví, pokud mají oba atestaci ze základního potřebného oboru či odvětví. V případě pitvy mrtvol budou tedy oba znalci z oboru zdravotnictví, jeden z odvětví soudního lékařství, druhý z odvětví patologické anatomie (srov. R41/1976).⁴⁹

⁴⁴ MUSIL, J. a kol. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 285–286.

⁴⁵ Výběr některých z oborů, více na adrese: [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$SearchForm?OpenForm)

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7*. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1644.

⁴⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 428.

⁴⁹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7*. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1577-1578.

Podle **časové posloupnosti**, jako třetího kritéria, dělíme znalecké posudky na *prvotní*, tedy takové, které nevyžadují další vysvětlení. *Doplňující* znalecký posudek reaguje na nové skutečnosti tak, aby je dal do souladu s primárním znaleckým posudkem. Pokud má takovýto znalecký posudek doplnit původní, neúplný, musí být tento doplňující posudek vypracován stejným znalcem. Třetím druhem znaleckého posudku je *opakovaný* znalecký posudek, který je vyžadován v případě, kdy první znalecký posudek je neúplný, trpí vadami, či je nesrozumitelný. Pak se ovšem znalec zpracovávající tento posudek musí zároveň vypořádat s předchozím znaleckým posudkem (srov. R 11/1987 - I).⁵⁰ Je tedy nutné, aby takový posudek zpracoval jiný znalec.

Dalším dělicím kritériem je **skladba odborných znalostí**. Takto lze posudky dělit na *jednooborové a víceoborové*. Tyto se používají v situacích, kdy je třeba posoudit odbornou otázku, kterou nelze řešit nezávisle na ostatních.⁵¹ A konečně podle **formy** lze dělit znalecké posudky na *písemné a ústní (podávané do protokolu)*. V praxi budou využívány zpravidla posudky písemné.

3.4 Vady znaleckých posudků

Aby mohl být znalecký posudek použit v trestním řízení, musí splňovat všechny náležitosti a při jeho vypracování musí být dodrženy předpokládané postupy. Správnost znaleckého posudku je podstatná zejména s ohledem na jeho roli v rámci dokazování. Opatření důkazu, které by bylo provedeno v rozporu se zákonem, by totiž mohlo znamenat i nepoužitelnost znaleckého posudku v trestním řízení.⁵² Posudek může být vadný též v případě, že nejsou naplněny podmínky ZnalZ a ZnalV, tedy případy, kdy posudek neobsahuje některou obligatorní část, nemá-li sešivací šňůru či chybí-li podpis znalce. Takovéto nedostatky jsou považovány za vady *formálního* charakteru. Nedostatky spočívající v podjatosti znalce, nebo pokud znalecký posudek vypracovala nepříslušná osoba, jsou vadami *procesními*.⁵³ Chybné posudky mohou způsobit také *metodické* vady, tedy vady v postupu při vypracování, které mohou spočívat například v nedostatečném odůvodnění nebo skutečnosti, že znalec nevyužije všechny podklady, které získal.⁵⁴ Může to být ale také případ, kdy znalec sice vyřešil položenou otázku, ale úroveň rozvoje daného oboru jednoznačné vyřešení otázky neumožňuje. Proto je

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ MUSIL, Jan. a kol. *Kriminalistika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 285.

⁵² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 370.

⁵³ LUXOVÁ, Lucie. *Znalecký posudek jako důkaz v trestním řízení*. [online]. Epravo.cz, 14. ledna 2015 [cit. 12. 10. 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/znalecky-posudek-v-trestnim-rizeni-95910.html>>.

⁵⁴ BRADÁČ, A., KLEDUS, M., KREJČÍŘ, P. a kol. *Soudní znalectví*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2010, s. 104.

tedy třeba brát v úvahu, že se výsledky zkoumání mohou pohybovat pouze v určitých mírách pravděpodobnosti, které jsou objektivně nezjistitelné.⁵⁵ Důsledkem takových vad potom může být neúčinnost důkazu, ať už absolutní či relativní.

3.5 Znalecký posudek vs. odborné vyjádření

Novela trestního řádu z roku 2001 upřednostňuje v ustanovení § 105 odst. 1 TŘ odborné vyjádření před znaleckým posudkem. *Je-li k objasnění skutečnosti důležité pro trestní řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření*⁵⁶. Takto zákonodárce upřednostnil odborná vyjádření zejména z důvodů časové a finanční náročnosti přípravy a zpracování znaleckých posudků. Odborné vyjádření lze tedy chápat jako vyjádření osoby, která disponuje určitými odbornými znalostmi, a která je schopna zodpovědět otázky dané problematiky. Z výše citovaného ustanovení je též zřejmé, že odborné vyjádření předpokládá nižší míru obtížnosti a složitější otázky ponechává na zodpovězení právě prostřednictvím znaleckého posudku. Do novely měl být k vyřešení odborných otázek zásadně žádán znalecký posudek a jen výjimečně bylo možné spokojit se s odborným vyjádřením. Touto novelou došlo k definitivnímu odstranění pochybností, které v praxi doposud vznikaly. Není ale vyloučeno, aby i odborné vyjádření podala osoba, která je činná jako znalec podle zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.⁵⁷ V opačném případě by byl znalecký posudek vadný, neboť by byl zpracován neoprávněnou osobou. Rozdíl mezi znalcem a osobou podávající odborné vyjádření je zejména v tom, že znalec může být soudem přiřazen až poté, co splní zákonné podmínky a je zapsán v seznamu znalců (existují ale i výjimky, viz níže). Oproti tomu odborné vyjádření může podat kterákoli fyzická či právnická osoba, která disponuje danou odborností a je schopna tuto odbornost prokázat. Dalším rozdílem může být i to, že znalec se seznámil s rozhodnými skutečnostmi o trestné činnosti až v průběhu trestního řízení, kdežto osoba podávající odborné vyjádření může znát tyto skutečnosti již dříve.

Ve zkratce tedy odlišujeme odborné vyjádření od znaleckého posudku tím, že:

- Odborné vyjádření je považováno za listinný důkaz.⁵⁸
- Odborné vyjádření nemá stanovený obsah ani formální náležitosti.
- Znalecký posudek může být zpracován pouze znalcem zapsaným do seznamu znalců (až na výjimky).

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 17.5. 2007, sp. zn. IV. ÚS 260/05.

⁵⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁷ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I.* 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1568.

⁵⁸ V praxi je velmi často nutné provést výslech zpracovatele, a to formou svědecké výpovědi.

- V případě zadání vypracování odborného vyjádření není třeba uvědomit strany (§ 105 odst. 1 TŘ a contrario)
- Nelze vznést námitky proti samotnému vyjádření, ani proti osobě zpracovatele (§ 105 odst. 3 TŘ)
- U odborného vyjádření nedochází k poučení zpracovatele podle ustanovení § 106 TŘ
- Zpracovatel odborného vyjádření nemá právo nahlížet do spisu ani se účastnit jiných úkonů trestního řízení⁵⁹

Pro lepší pochopení rozdílů mezi znaleckým posudkem a odborným vyjádřením uvádím příklad odborného vyjádření, tím může být např. lékařská zpráva o zranění poškozeného či protokol o lékařském vyšetření ke zkoušce alkoholu v krvi atd.⁶⁰ Zde je viditelný rozdíl s ohledem na požadavek odbornosti právě mezi lékařskou zprávou o zranění poškozeného (odborné vyjádření) a vyšetřením duševního stavu obviněného (znalecký posudek). V praxi ale nemusí být jednoduché určit, kdy postačí odborné vyjádření a kdy je naopak nutný posudek znalce. K prvotnímu posouzení proto může orgánům činným v trestním řízení napomoci tzv. konzultant. Z dikce zákona je tedy zřejmé, že přednostní postavení má odborné vyjádření. Ustanovení § 105 odst. 1 TŘ ale neplatí absolutně, neboť v případech, kdy zákon přímo hovoří o nutnosti znaleckého posudku, se první věta nepoužije. Pak je nutné obligatorně žádat znalecký posudek.⁶¹ To je například situace, kdy je vyžadována prohlídka a pitva mrtvoly (§ 115 TŘ) či vyšetření duševního stavu obviněného (§116 TŘ).⁶² Slovem zákon zde není myšlen pouze trestní řád, ale i další zákony, např. zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, které mohou požadování znaleckého posudku přímo stanovit.

⁵⁹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. přepracované vydání, Praha: Eurounion, 2002, s. 788.

⁶¹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1568.

⁶² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 428.

4 Znalec

4.1 Obecně k osobě znalce

Už samotný pojem znalec napovídá, že se jedná o osobu znalou, tedy osobu erudovanou, která disponuje určitými odbornými znalostmi. František Novotný ve své publikaci Trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář) definuje znalce jako „osobu se speciálními odbornými znalostmi, rozdílnou od stran a orgánů činných v trestním řízení, která je přibrána za účelem objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení, jejíž objasnění vyžaduje odborných znalostí“.⁶³ Sám zákon o znalcích a tlumočnících ale definici znalce neuvádí, proto lze zjednodušeně říci, že znalec je osoba, která vykonává činnost podle zákona o znalcích a tlumočnících.

4.2 Způsobilost být znalcem

4.2.1 Jmenování

Funkce znalce je funkcí založenou jmenováním. Znalcem se mohou stát pouze osoby, či pracoviště, které splňují odborné požadavky. Funkci znalce mohou vykonávat pouze znalci zapsaní do seznamu znalců, popř. znalecké ústavy či jiná pracoviště se specializací na znaleckou činnost, vědecké ústavy, instituce a vysoké školy⁶⁴ Podle ustanovení § 4 odst. 1 a odst. 2 ZnalZ může být jmenována znalcem osoba, která je občanem ČR, nebo jiného státu EU, jemuž bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu, nebo povolení k trvalému pobytu na území ČR, osoba způsobilá k právním úkonům v plném rozsahu a osoba, která je bezúhonná. Další nutnou podmínkou je souhlas osoby se jmenováním.

Pravomoc jmenovat znalce je dle ZnalZ udělena ministru spravedlnosti a předsedům krajských soudů. Ministr spravedlnosti má širší pravomoc v tom, že určí rozsah, ve kterém mohou předsedové krajských soudů znalce jmenovat (§3 odst. 1 ZnalZ). Vyhláška k provedení zákona o znalcích a tlumočnících poté hovoří o výlučné příslušnosti ministra spravedlnosti jmenovat znalce, kteří jsou pracovníky ústředních orgánů veřejné správy, vysokých škol, vědeckých a výzkumných ústavů atd. Zde se jedná o vymezení příslušnosti osobní. Nicméně vyhláška vymezuje příslušnost ministra spravedlnosti také z hlediska oboru. Hovoří o oblasti právních vztahů v cizině.⁶⁵ Je ale pravomocí ministra spravedlnosti, aby vymezil i další obory,

⁶³ NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. přepracované vydání, Praha: Eurounion, 2002, s. 787.

⁶⁴ Ustanovení § 2 a §21 zákona č. 37/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ DÖRFL, L. *Zákon o znalcích a tlumočnících: Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 16.

kteřé budou spadat vřlučně do jeho kompetence, přestože ZnalV hovořř pouze o tomto jediném oboru.

Pro jmenování znalcem uvádř zákon další obligatorní podmínku, a to složení slibu. Podle ustanovenř § 6 ZnalZ je znalec povinen složit slib do rukou toho, kdo ho jmenoval. Zkon určuje znění slibu následovně: „*Slibuji, že při své znalecké činnosti budu přesně dodržovat právní předpisy, že znaleckou činnost budu konat nestranně podle svého nejlepšího vědomř, že budu plně využívat všech svých znalostí a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsem se při výkonu znalecké (tlumočnické) činnosti dozvěděl.*“ Po splnění těchto výše uvedených podmřnek mřže být znalec zapsán do seznamu znalců a tlumočnicků vedeného u krajských soudů podle místa trvalého pobytu znalce. Ministerstvo spravedlnosti vede ústřední seznam, který je pravidelně aktualizován na základě zpráv jednotlivých krajských soudů. Seznamy jsou veřejně přístupné a každý je oprávněn do nich nahlédnout. Je velmi důležité na tomto místě zmřnit usnesení Ústavnřho soudu sp. zn. II. ÚS 153/2004, ve kterém tento soud zaujal stanovisko, že ani při splnění všech zákonných podmřnek nevznřká každému, kdo požádá, právní nárok na jmenování. Znalci jsou jmenováni vřdy z okruhu osob, které jsou pro jmenování krajskými soudy vybrány. Při výběru soud přřhlřží k tomu, že osoby o jmenování požádaly. Počet jmenovaných znalců je určován skutečnou potřebou znalců pro jednotlivé obory.⁶⁶ Ministr spravedlnosti, či předseda krajského soudu tedy není povinen znalce jmenovat. Vřdy bude záležet na subjektivní úvaze osob oprávněných ke jmenování znalců.

Zkon umozřňuje, aby i osoba, která není zapsána do seznamu znalců, byla ustanovena znalcem (**znalec ad hoc**). Takového znalce mřže přřbrat pouze státnř orgán, nikoliv obžalovaný či jeho obhájce.⁶⁷ K přřbrání znalce ad hoc je zapotřebř splnit ještě další podmínky: osoba musí mít odborné znalosti a předpoklady pro to, aby mohla vypracovat znalecký posudek, v seznamu znalců nesmř být pro ten obor zaspána jako znalec jiná osoba, například jiný znalec zapsaný v seznamu nemřže ze závažných důvodů posudek vypracovat, nebo by vypracování posudku bylo spojeno s nepřiměřenými náklady a obtížemi (§24 ZnalZ). Další podmínkou pro ustanovenř znalce ad hoc je souhlas navrhované osoby s ustanovenřm. Tento znalec musí nejprve složit slib podle ustanovenř § 6 odst. 2 ZnalZ do rukou orgánu, jenž jej ustanovil, a až poté je zpřsobilý vypracovat posudek.⁶⁸ Rozdřl mezi znalcem ad hoc a znalcem zapsaným v seznamu znalců a tlumočnicků je tedy evidentní na první pohled, znalec ad hoc je totiž ustanoven pouze pro konkrétnř přřpad, v jedné věci, tedy nejedná se o opakovaný výkon.

⁶⁶ Usnesení Ústavnřho soudu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. II. ÚS 153/2004.

⁶⁷ KRřSTEK, L.: Znalectví. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, s. 79.

⁶⁸ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I.* 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1573.

4.2.2 Odvolání

Stejně jako o jmenování, tak i o odvolání přísluší rozhodovat ministru spravedlnosti a předsedům krajských soudů. ZnalZ v ustanovení § 20 uvádí, že znalce odvolá orgán, který jej jmenoval. Zároveň zařídí i vyškrtnutí ze seznamu, pokud jsou splněny podmínky pro odvolání. Podmínky pro odvolání jsou v zákoně vyjmenovány taxativně, je jich celkem pět. Další důvody pro vyškrtnutí ze seznamu zákon nepřipouští. Pokud tedy vyjde najevo, že nebyly splněny podmínky pro jmenování, nebo tyto odpadly, že po jmenování nastali skutečnosti, pro které znalec nemůže vykonávat trvale svou činnost, že znalec i přes upozornění neplní nebo porušuje své povinnosti, nebo že organizace, kde je znalec zaměstnán, prokáže, že mu znalecká činnost brání v řádném výkonu pracovních povinností, musí být znalec odvolán a vyškrtnut ze seznamu. Znalec má též možnost o své odvolání požádat, následek je stejný. Vyškrtnutí ze seznamu zaznamená ministerstvo spravedlnosti nebo předseda krajského soudu v seznamu znalců a tlumočnicků bezodkladně, nejpozději do 15 pracovních dnů poté, co se o faktu zániku práva vykonávat znaleckou činnost dozví nebo kdy se rozhodnutí o odvolání stalo vykonatelným. O vyškrtnutí musí být konkrétní znalec vyrozuměn.⁶⁹

Zákon u odvolání ani jinde neupravuje procesní postup řízení o odvolání znalců. Zákon dává možnost ministerstvu spravedlnosti, aby postup upravil prováděcí vyhláškou (§ 26 ZnalZ), ale ve většině případů je nutno přiměřeně aplikovat správní řád (SŘ), neboť ministr spravedlnosti i předsedové krajských soudů zde vystupují jako orgány veřejné správy.⁷⁰ Tento fakt je odbornou veřejností značně kritizován, i proto je kladen požadavek na novelizaci zákona o znalcích a tlumočnících.

4.3 Postavení znalce v trestním řízení

Poté, co je znalec jmenován a zapsán do seznamu znalců a tlumočnicků, je způsobilý vykonávat funkci znalce i v rámci trestního řízení. Trestní řád předpokládá přibrání znalce až v případě, kdy je třeba zodpovědět otázku natolik složitou a důležitou, že je třeba takových znalostí, že nestačí odborné vyjádření. Posouzení otázky odbornosti ovšem nemusí být pro OČTŘ vůbec jednoduchý úkol, proto je doporučováno, aby otázku nejprve konzultoval, pokud sám nedisponuje hlubšími odbornými znalostmi.⁷¹ V rámci trestního řízení má znalec rozdílné postavení od procesních stran či OČTŘ. Může být ale subjektem trestního řízení v případě, že

⁶⁹ Ustanovení § 20c zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁰ DÖRFL, L. *Zákon o znalcích a tlumočnících*: Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 131.

⁷¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, s. 439.

v řízení hájí vlastní procesní zájem, například když uplatňuje nárok na znalečné.⁷² Byť se může zdát postavení znalce ve srovnání se svědkem v trestním řízení velmi podobné, a to zejména při jeho výslechu, není tomu tak.

Za situace, kdy OČTŘ zhodnotí, že je třeba přibrat znalce, vypracuje opatření. To je jedním z typů rozhodnutí OČTŘ, a je považováno za úkon neformální, organizačně technické povahy. Trestní řád nestanovuje žádné formální ani obsahové požadavky opatření, toto je ponecháno úpravě podzákonnými předpisy.⁷³ K úkonu přibrání znalce je v přípravném řízení kompetentní ten orgán činný v trestním řízení, který považuje znalecký posudek za nezbytný pro rozhodnutí. V řízení před soudem má tuto pravomoc předseda senátu (samosoudce).⁷⁴ Z výše uvedeného plyne, že znalec může být přibrán v jakékoli fázi trestního řízení, tedy i ve fázi před jeho zahájením či ve vykonávacím řízení. Do roku 2001 bylo možné žádat znalecké posudky před zahájením trestního stíhání pouze v případě, kdy šlo o neodkladný či neopakovatelný úkon (§ 160 odst. 4 TR), po novele trestního řádu z roku 2001 se tato podmínka již nevyžaduje.⁷⁵ To přispělo, dle mého názoru, k usnadnění závěru, vůči jaké osobě by se mělo usnesením trestní stíhání zahájit. Dochází k tomu velmi často, například u dopravních nehod, neboť bez znaleckého posudku není možné posoudit, kdo bude obviněn.

Z trestního řádu vyplývá, že o skutečnosti přibrání znalce musí být vyrozuměn obviněný a obhájce, v řízení před soudem také státní zástupce. Poškozený či zúčastněná osoba jsou vyrozuměni pouze v případě, pokud je nutná jejich součinnost.⁷⁶

V rámci přibrání znalce opatřením musí být znalec poučen dle ustanovení § 106 TR. Musí být tedy poučen o povinnosti vykonávat znaleckou činnost řádně, osobně a ve stanovené lhůtě.⁷⁷ Vedle toho musí být v předvolání upozorněn na následky nedostavení se k procesnímu úkonu. V případě, že by znalec neuposlechl příkazu daného v předvolání, může mu předseda senátu (státní zástupce či policejní orgán v přípravném řízení) uložit pořádkovou pokutu až do výše 50 000 Kč. Následkem nedostavení se ovšem nemůže být předvedení, jak je tomu u svědka (srov. § 98 TR). Znalec musí být také upozorněn na povinnost bez odkladu oznámit skutečnosti, pro které by mohl být vyloučen nebo které mu jinak brání být ve věci činný jako znalec. Další skutečnosti, kterými je třeba znalce poučit, je význam znaleckého posudku z hlediska obecného

⁷² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 185.

⁷³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V.ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 491.

⁷⁴ Ustanovení § 105 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁵ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1570.

⁷⁶ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I*. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1574.

⁷⁷ Srov. R 29/1986.

zájmu a o trestních následcích křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku (srov. § 211 odst. 5 TŘ). Toto poučení je součástí opatření o přibrání znalce. Poučení se týká také případů, kdy znalecký posudek podává znalecký ústav, či znalec ad hoc. Tam bude ale součástí opatření i slib znalce podle § 6 ZnalZ. Absence poučení znalce je vadou odstranitelnou. V případě, že by znalec před podáním znaleckého posudku nebyl poučen, je možné tuto vadu zhojit jeho doplňujícím výsledkem, včetně jeho poučení (srov. § 110a TŘ).

Pokud by některá osoba⁷⁸ nesouhlasila s přibráním znalce, není možné opatření napadnout opravnými prostředky.⁷⁹ Existuje ale možnost podání námitek. Pro podání námitek zákon žádnou lhůtu nestanoví, proto je možné je podat kdykoli v průběhu řízení.⁸⁰ Námitky je možno vznést dokonce i v rámci opravného prostředku. Přestože zákon žádnou lhůtu nestanoví, měly by být námitky uplatněny do právní moci rozhodnutí ve věci. Sice nic nebrání tomu, aby byly uplatněny později, v rámci mimořádných opravných prostředků, ale zde je již vyžadováno splnění dalších podmínek. Oprávněnost námitek posuzuje státní zástupce, a to i v rámci postupu před zahájením trestního stíhání či vyšetřování, v řízení před soudem je k tomu kompetentní předseda senátu (samosoudce).⁸¹

Námitku je možno vznést *proti osobě znalce* z důvodů uvedených v zákoně o znalcích a tlumočnících. Ten v ustanovení § 11 odst. 1 hovoří o vyloučení znalce z důvodů podjatosti, tedy pokud má znalec poměr k věci, k orgánům provádějícím řízení, k účastníkům nebo jejich zástupcům. Podjatost musí namítnout nejen sám znalec, jakmile se o skutečnostech, pro které je vyloučen, dozví, ale i ostatní účastníci trestního řízení⁸². O námitce podjatosti poté rozhoduje orgán, který znalce k vypracování posudku přibral.⁸³ Další možnou námitkou je námitka *proti odbornému zaměření znalce*. Je možné namítnout příslušnost oboru i odvětví, ale dokonce i nedostatečnou úroveň odbornosti a zaměření znalce. Třetím důvodem námitek je *formulace otázek položených znalci*. Položení otázek znalci je totiž velmi důležitý podklad pro vypracování posudku. Zákon sice nevyžaduje, aby otázky byly uvedeny přímo v opatření o přibrání znalce, nicméně tento způsob se zdá být praktičtější z důvodu hospodárnosti a efektivnosti.⁸⁴ Pokud by totiž byly otázky znalci položeny až dodatečně, prodlužovala by se lhůta k vypracování i následně použitelnost posudku v trestním řízení.

⁷⁸ Zákon přímo nestanoví vymezení osob, které jsou oprávněny námitky podat, ale z ustanovení § 105 odst. 1 lze dovodit, že se bude jednat o osoby, které se vyrozmívají o přibrání znalce.

⁷⁹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1575.

⁸⁰ BARTONÍKOVÁ, Dagmar, FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké zkoumání a jejich význam v trestním řízení*. Trestněprávní revue, 2011, roč. 10, č. 12, s. 345-350.

⁸¹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1575.

⁸² Tamtéž.

⁸³ DÖRFL, L. *Zákon o znalcích a tlumočnících: Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 78.

⁸⁴ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1574.

Podle ustanovení § 89 odst. 2 věta druhá TŘ může „každá ze stran důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem pro odmítnutí takového důkazu“. Znalecký posudek nemusí být vypracován jen na popud OČTŘ, nýbrž dává i straně obhajoby možnost jej předložit. Pokud tento znalecký posudek splňuje všechny náležitosti požadované v ustanovení § 110a TŘ, tedy formální i obsahové (srov. § 13 ZnalZ, § 13 ZnalV), a současně obsahuje znaleckou doložku a znalec si je vědom následků podání nepravdivého znaleckého posudku, pak soud postupuje při provádění tohoto důkazu stejně, jakoby se jednalo o posudek vyžádaný OČTŘ. Platí tedy, že pokud jsou splněny všechny výše uvedené podmínky, má znalecký posudek vyžádaný obhajobou stejnou váhu jako posudek vyžádaný OČTŘ.⁸⁵ I přes zásadu uvedenou v ustanovení § 82 odst. 2 TŘ v souvislosti s § 110a TŘ je možné, aby i tento důkaz předložený obhajobou soud odmítl jako nadbytečný a rozhodl, že jej neprovede (srov. I ÚS 89/2002).⁸⁶ Nadbytečnost ovšem nemůže spočívat pouze v tom, že by byly ve věci již posouzeny odborné otázky jiným znaleckým posudkem vyžádaným OČTŘ (srov. R 3/1996). Soud může odepřít provedení důkazu navrženého obhajobou pouze ze tří důvodů, a to: pokud tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření je navrhován důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení nebo pokud důkaz není způsobilý potvrdit či vyvrátit tvrzenou skutečnost a toto tvrzení nemá vypovídající hodnotu vzhledem k předmětu řízení. Třetím důvodem je nadbytečnost důkazu, tedy že tvrzená skutečnosti již byla prokázána (srov. 5 Tdo 31/2010).⁸⁷

4.4 Výslech znalce

Výslech znalce je v trestním řádu upraven obecně v ustanovení § 108 a dále v § 210, § 211 odst. 5 a § 235 odst. 2. Znalec může být vyslechnut již v přípravném řízení, pokud má policejní orgán či státní zástupce pochybnosti o spolehlivosti a úplnosti písemného posudku, a to postupem podle § 109 TŘ. V praxi se nestává příliš často, že by znalec byl v přípravném řízení vyslýchán.

V případech, kdy znalecký posudek předloží obhajoba a státní zástupce podá obžalobu, mohou nastat tři odlišné případy výslechu znalce.

⁸⁵ VANDTUCH, Pavel. *Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut před soudem jako svědek?* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 27. července 2012 [cit 14.10.2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/muze-byt-znalec-ktery-vypracoval-posudek-pro-stranu-obhajoby-vyslechnut-soudem-jako-svedek>>.

⁸⁶ Dle judikatury Ústavního soudu, konkrétně nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 12. 1995, sp. zn. II. ÚS 101/95 spadá rozhodování o obsahu dokazování výlučně do pravomoci obecných soudů.

⁸⁷ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I.* 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1612–1613.

- Státní zástupce navrhne v obžalobě výslech znalce a soud jej jako znalce k hlavnímu líčení předvolá a vyslechně.
- Státní zástupce navrhne v obžalobě výslech znalce jako svědka, soud návrhu nevyhoví a předvolá znalce a v tomto postavení jej vyslechně.
- Státní zástupce navrhne výslech znalce jako svědka, soud návrh akceptuje a předvolá znalce jako svědka a v tomto postavení jej také vyslechně.

V prvním případě jde o řádné provedení důkazu, kdy je znalec vyslechnut před soudem podle ustanovení § 108 odst. 1 TŘ. Bude dostačující, pokud znalec písemný posudek potvrdí. Druhým případem, kdy soud neakceptuje návrh státního zástupce, bude situace, kdy předseda senátu přezkoumá obžalobu dle obsahu a na základě obsahu spisu dospěje k závěru, že pro takový postup není zákonný důvod. Pak bude soud postupovat stejně jako v prvním případě a vyslechně znalce postupem dle § 108 odst. 1 TŘ. Poslední situace, kdy soud vyslechně znalce jako svědka nastává v případě, že posudek předložený obhajobou vyzní v neprospěch obviněného, pak obhájce nemůže tento posudek předložit jako důkaz, neboť by postupoval v rozporu s ustanovením § 41 odst. 1 TŘ a § 16 odst. 2 zákona č. 85/1995 Sb., o advokacii (dále jen ZA). Úkolem obhajoby totiž je dbát na to, aby byly řádně a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny, či vinu zmírňují. Proto obhájce předkládá pouze důkazy ve prospěch obviněného. Pokud by tedy předložil obhájce nepříznivý posudek, byl by kárně odpovědný. Takový posudek by zřejmě využil státní zástupce, který navrhne soudu výslech tohoto znalce jako svědka. Na rozdíl od klasického postupu výslechu znalce v tomto případě nemusí být znalec formálně přibrán podle § 105 odst. 1 TŘ, ale vždy bude třeba jej poučit podle § 106 TŘ.⁸⁸ A i přesto, že se při výslechu znalce postupuje obdobně jako při výslechu svědka (§101 TŘ), existuje podstatný rozdíl. Svědek, je totiž osoba, která vnímala skutečnosti důležité pro trestní řízení svými smysly, tzn. zrakem, sluchem, popř. hmatem, kdežto znalec, se s takovými skutečnostmi seznámil až studiem spisu pro zpracování znaleckého posudku.⁸⁹ Proto se domnívám, že pro výslech znalce jako svědka neexistuje zákonný podklad, a proto i znalec, který zpracoval posudek pro stranu obhajoby, musí být před soudem jako znalec vyslechnut. Znalec totiž není v žádném případě sto uvést cokoliv o skutečnostech důležitých pro trestní řízení, které vnímal svými smysly. I přesto bych v této souvislosti ráda uvedla, že

⁸⁸ VANTUCH, Pavel. *Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut před soudem jako svědek?* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 27. července 2012 [cit 14.10.2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/muze-byt-znalec-ktery-vypracoval-posudek-pro-stranu-obhajoby-vyslechnut-soudem-jako-svedek>>.

⁸⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL P. a kol. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. C. H. Beck, Praha: 2007, s. 443.

během praxe u soudu jsem se setkala se situací, kdy předsedkyně senátu vyslýchala znalce jako svědka, a to ke znaleckému posudku, který byl vypracován v jiné trestní věci. Za této procesní situace je tedy mimořádně možné znalce vyslechnout v jiném procesním postavení.

Znalec se při výslechu zpravidla (pokud je posudek vypracován písemně) na svůj posudek odvolá, pokud nemá nic dalšího k doplnění a svým stvrzením potvrdí jeho správnost a úplnost. Při hlavním líčení je třeba přihlížet k dalším skutečnostem, které byly před soudem probrány a k důkazům, které byly před soudem provedeny (srov. 220 odst. 1 TŘ). To je právě důvod pro to, aby byl znalec vyzván, aby posudek přednesl, pokud nepostačí přečtení posudku za splnění podmínek § 211 odst. 5 TŘ.⁹⁰ Pokud se ani výslechem znalce nepodaří odstranit nedostatky posudku, přibere se postupem podle § 109 TŘ opatřením znalec jiný. Ten vypracuje nový znalecký posudek, ve kterém posuzuje nejen otázky odborné, ale i posudek původní (srov. R 11/1987 - I.).⁹¹ V novém znaleckém posudku je nutné vše popsat a logicky i věcně zdůvodnit srovnáním s přechozím.⁹² Cílem tohoto nového posudku je tedy potvrzení či vyvrácení, doplnění nebo upřesnění jednotlivých závěrů znalce a zároveň také kontrola těchto závěrů. Ve výjimečných případech je možné se obrátit na znalecký ústav, pokud se jedná o zvlášť obtížné případy, které vyžadují zvláštní vědecké posouzení (srov. § 110 TŘ). K tomu více v kapitole 5.

Znalecký ústav

4.5 Hodnocení znaleckého posudku

Otázka hodnocení důkazů obecně je jednou z nejnáročnějších a nejsložitějších fází dokazování. Hodnotit znalecké posudky přísluší zejména orgánu činnému v trestním řízení, který znalce opatřením přibral. Při rozhodování o vině a trestu v hlavním líčení hodnotí posudky předseda senátu (samosoudce) a v neposlední řadě také osoby na řízení zúčastněné, zejména ty, které mají na výsledku řízení zájem.⁹³ Přestože se i na tento důkazní prostředek vztahuje zásada volného hodnocení důkazů, jde svým způsobem o specifický proces. OČTŘ totiž musí hodnotit posudek nejen z právního hlediska, nýbrž také z hlediska odborného, a to i přesto, že odborníky nejsou. Aby mohl být posudek využit a zhodnocen, je třeba ho zkoumat z několika hledisek, a to z formálního a obsahového. Proto se zkoumání **formální stránky** znaleckého posudku zaměřuje zejména na kontrolu dodržení postupů a zákonných požadavků při zpracovávání posudků. Důležitá je také kontrola skutečnosti, že posudek obsahuje všechny zákonem

⁹⁰ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1599.

⁹¹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1603.

⁹² DRAŽKA, Štěpán. *Přezkum znaleckých posudků*. [online]. Epravo.cz, 11. 1. 2016 [cit. 14. 10. 2016]. Dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/prezkum-znaleckych-posudku-99994.html>>.

⁹³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 436.

stanovené náležitosti. Z hlediska formální stránky je také nutné zjistit, zda byl znalec, který posudek vypracoval, kompetentní, zda byl přibrán zákonným postupem a zda byl náležitě poučen.

Obsahová stránka znaleckého posudku vypovídá o tom, na základě čeho znalec posudek vypracoval, tedy zda byly znalci poskytnuty dostatečné materiály pro posouzení odborných otázek. Zda se zkoumání podrobily všechny objekty, kterých bylo k hodnocení třeba nebo zda nebyly například zaměněny. To vše je nutné brát při hodnocení znaleckého posudku v úvahu. Hodnotí se také, jestli znalec postupoval zákonným způsobem, zda zvolil vhodné metody zkoumání a nejnovější technické možnosti a také jestli znalcovy závěry logicky pochází z těchto zvolených metod a postupů. Zde dochází ke střetu názorů, neboť část odborné veřejnosti se domnívá, že by měl být kladen důraz zejména na formální stránku, další část tvrdí, že je třeba zkoumat i odborné hledisko. Problémem ale je, že soudce jako laik nemusí být schopný tuto odbornost posoudit. Osobně se domnívám, že znalecký posudek je třeba zkoumat jako celek, proto by hodnocení pouhé formální stránky nebylo dostačující. Z toho důvodu musí soud, i přes neznalosti odborných stránek, zhodnotit závěry posudku ve všech možných aspektech. Judikatura českých soudů občas zastává názor, že by soudce neměl odbornou stránku posudku hodnotit. Soud by měl zkoumat, zda jsou závěry posudku náležitě odůvodněny, zda jsou podloženy obsahem nálezu a zda bylo přihlédnuto ke všem skutečnostem.⁹⁴

Orgány činné v trestním řízení musí také zkonstatovat relevanci a význam posudku pro trestní řízení, tedy zda lze tento důkazní prostředek využít k prokázání důležitých skutečností.⁹⁵ Toto by ovšem měla být úvaha, která předchází úkonu přibrání znalce. Jako problematické vnímám posouzení věrohodnosti znaleckého posudku. Je totiž třeba opět porozumět expertíze, která je v posudku popisována, což může být pro hodnotící orgán nesnadné. Provádění dalších odborných zkoumání či opakování expertíz je pro samotné orgány činné v trestním řízení nemožné z hlediska odbornosti, a zároveň v případě opakování posudku jiným znalcem by vedlo k porušení zásady rychlosti a hospodárnosti.⁹⁶ Pokud by se OČTŘ domnívaly, že došlo k faktickému pochybení znalce nebo že výsledky zkoumání neodpovídají objektivní realitě, vyzvou znalce k vysvětlení či doplnění znaleckého posudku, či přiberou znalce nového (srov. § 109 TR).

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze den 21. 10. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009.

⁹⁵ MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*. [online]. Mvcr.cz, Kriminallistika. 2010 č. 3 [cit. 30. 11. 2016]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>>.

⁹⁶ Tamtéž.

Znalecké posudky ovšem nestačí zkoumat pouze z těchto hledisek, je nutné hodnotit celý proces utváření posudku, včetně přípravy, opatřování podkladů, průběhu zkoumání, spolehlivosti metod a věrohodnosti teoretických východisek (srov. III. ÚS 299/06).⁹⁷ Při hodnocení znaleckých posudků hraje velmi významnou roli zásada volného hodnocení důkazů. Jak jsem již uvedla výše, je to jedna z nejpodstatnějších zásad dokazování. Orgán činný v trestním řízení musí hodnotit i znalecký posudek stejně pečlivě a volně, jako každý jiný důkaz, tedy samostatně i v souvislosti s ostatními důkazy provedenými v trestním řízení. Přestože hraje znalecký posudek mezi důkazy velmi významnou roli, nelze ho považovat za nevyvratitelný.⁹⁸ Vše posoudit pouze na základě znaleckého posudku by znamenalo popření této zásady, a tedy i přenos odpovědnosti za skutkovou správnost soudního rozhodování na znalce. Závěry znaleckého posudku nelze bez dalšího přebírat. Je nutné, aby byl tento důkaz pečlivě srovnán s ostatními, neboť i malé pochybení soudu při hodnocení posudku by znamenalo nezákonnost rozhodnutí.⁹⁹ OČTŘ tedy nejsou znaleckým posudkem bezpodmínečně vázány, byť je pravdou, že složitost dokazované problematiky nemohou posoudit samy svým poznáním. Mohou ovšem pochybovat o úplnosti a věcné správnosti posudku.¹⁰⁰ Hodnocení posudku spočívá v posouzení, zda jsou závěry posudku náležitě odůvodněny, podloženy obsahem nálezu a zda soud přihlédl ke všem skutečnostem, se kterými je nutné se vypořádat. Důležitá je také skutečnost, aby postup vypracování a závěr posudku odpovídal pravidlům logického myšlení. Ze všech zde uvedených bodů plyne, že správné vypracování posudku začíná už v momentě zadávání otázek znalci. Soud by měl otázky formulovat dostatečně srozumitelně a jasně a znalec by měl otázky respektovat tak, jak jsou. Přeformulování otázky samotným znalcem může vézt k vypracování vadného posudku a k jeho nepoužitelnosti v trestním řízení.¹⁰¹ Z absolvované praxe vím, že soudci při hodnocení posudků hledí nejen na způsob, postup a metody zpracování, ale také na odůvodnění posudků a schopnost znalce argumentovat a vystupovat před soudem. Je velmi žádoucí, aby znalec zpracoval posudek tak, aby byl pro soudce pochopitelný, a přitom měl vypovídající hodnotu.

OČTŘ hodnotí znalecký posudek a jeho relevanci pro trestní řízení. Znalci ale hodnocení znaleckého posudku nepřisluší, ten vypovídá pouze o otázkách skutkových, neřeší

⁹⁷ DRAŽKA, Štěpán. *Přezkum znaleckých posudků*. [online]. Epravo.cz, 11. 1. 2016 [cit. 14. 10. 2016]. Dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/prezkum-znaleckych-posudku-99994.html>>.

⁹⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 436.

⁹⁹ DRAŽKA, Štěpán. *Přezkum znaleckých posudků*. [online]. Epravo.cz, 11. 1. 2016 [cit. 14. 10. 2016]. Dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/prezkum-znaleckych-posudku-99994.html>>.

¹⁰⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 437.

¹⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009.

otázky právní. Znalec je odborníkem v dané problematice, odpovědí na položené otázky pomáhá laikům pochopit skutkový stav. Řeší zásadně otázky skutkové a tím poskytuje subjektivní názor na danou věc.¹⁰² Pokud se i přesto v posudku vyskytne řešení právních otázek, nečiní to posudek nepoužitelným, pokud posudek obsahuje odborné poznatky a zjištění, z nichž znalec tento závěr učinil.¹⁰³ Soud k nim pouze nebude přihlížet, a to na podkladě zásady Iura novit curia. Totiž *„je-li podání posudku závislé na určitém hodnocení důkazů, znalec musí svůj záměr v posudku vyslovit podmíněně, nebo alternativně, s ohledem na možné hodnocení opatřených důkazů orgánem činným v trestním řízení (R 64/1980). Pokud si tedy důkazy navzájem odporují a mohou vést k různým skutkovým variantám, nesmí znalec zaujímat stanovisko správnosti či pravdivosti určité skupiny důkazů nebo určité skutkové varianty, ale musí zpracovat znalecký posudek s přihlédnutím k různým možnostem a variantám takové důkazní situace. Jestliže je ale některá z alternativ podle poznatků příslušného vědního oboru podle specializace znalce nepřijatelná, je třeba na to ve znaleckém posudku upozornit.“*¹⁰⁴ Z tohoto plyne, že znalec v posudku vypracuje možné varianty skutkového stavu a zhodnotí, která z těchto variant je nejpřijatelnější. Soud pak s ohledem na ostatní důkazy zhodnotí relevanci posudku. V případě, že by ani po vyčerpání všech relevantních důkazů nebylo možné s jistotou říci, která z více možných variant odpovídá skutkovému stavu věci, je třeba vybrat tu, které je pro obviněného nejpříznivější.¹⁰⁵

¹⁰² KRÍSTEK, L.: *Znalectví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, s. 33.

¹⁰³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 436.

¹⁰⁴ FRYŠTÁK, M. KREJČÍ, Z. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1 vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, s. 32.

¹⁰⁵ Vrchní soud v Praze. *K hodnocení skutečností, ke kterým je třeba odborných znalostí, k zákazu reformationis in peius*. *Trestněprávní revue*, 2016, roč. 15, č. 1, s. 23-25.

5 Znalecký ústav

Trestní řád stanoví, že: „*ve výjimečných, zvláště obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, může policejní orgán a státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu přibrat státní orgán, vědecký ústav, vysokou školu nebo instituci specializovanou na znaleckou činnost k podání znaleckého posudku nebo přezkoumání posudku podaného znalcem*“.¹⁰⁶ Znalecké ústavy jsou právnické osoby, které se zabývají znaleckou činností nebo s ohledem na svůj odborný charakter mají možnost zaujmout stanovisko či zpracovat posudek v komplikovaném případě vyžadující vysokou odbornost.¹⁰⁷ Jsou uvedeny v seznamu ústavů a jiných pracovišť, které také vede ministerstvo spravedlnosti.¹⁰⁸ Tento seznam je rozdělen do dvou oddílů, z nichž první obsahuje ústavy a jiná pracoviště specializovaná na znaleckou činnost, druhý oddíl mapuje vědecké ústavy, vysoké školy a organizace, od nichž mohou státní orgány žádat posudky ve zvláště obtížných případech.¹⁰⁹ Na přibrání znaleckého ústavu se analogicky aplikuje ustanovení § 105 trestního řádu o přibrání znalce, znalecký ústav se též přibírá opatřením. Výjimečně, pokud ústavy zapsané ve druhém oddíle seznamu ústavů nemohou posudek podat nebo přezkoumat posudek podaný znalcem (§ 110 odst. 1 TR), může být postupováno podle ustanovení § 24 odst. 1 ZnalZ, tedy OČTŘ přibere ústav ad hoc nezapsaný v uvedeném seznamu, pokud bude splňovat podmínku odborné kvalifikace (srov. R 39/2011).¹¹⁰ Trestní řád klade důraz na formální stránku znaleckého posudku vypracovaného znaleckým ústavem. Obligatorně vyžaduje písemnou formu. Nutnou součástí je také údaj o osobě, která posudek zpracovala, a která může posudek osobně ztvrdit a podat vysvětlení. Pokud se jedná o situaci, kdy zákon vyžaduje přibrání dvou znalců, je třeba uvést takové osoby dvě.¹¹¹

Podmínkou pro vyžádání znaleckého posudku vypracovaného vědeckým ústavem je, že musí jít o velmi obtížný případ, který vyžaduje zvláštní vědecké posouzení. Posuzování odbornosti je třeba vyvozovat zejména z faktu, že je nutné aplikovat vědecké teorie, postupy a metody, při jejich uplatnění je vyžadována vysoká odbornost. Vědecký ústav má tedy v trestním řízení dvojí roli - za splnění podmínek může být přibrán *k podání posudku* bez toho, aniž by byl dříve zpracován jiný znalecký posudek, nebo *k přezkoumání posudku podaného znalcem*. K reviznímu posudku podanému znaleckým ústavem přistoupí OČTŘ v případě, že vyčerpal

¹⁰⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁷ DÖRFL, L. *Zákon o znalcích a tlumočnících*: Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. s. 140.

¹⁰⁸ Ustanovení § 21 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁹ ŠÁMAL a kol. *Trestní řád I. 7.* doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1606.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž.

možnost postupu podle § 109 TŘ. Tedy, když OČTŘ shledal vady znaleckého posudku vypracovaného znalcem, vady se nepodařilo odstranit ani osobním výslechem znalce a případným vysvětlením, a zároveň OČTŘ dospěl k závěru, že jde o tak obtížný případ, že je třeba kvalifikovaného odborného posouzení. Pokud by ani touto cestou nebyly odstraněny pochybnosti o správnosti posudku, bylo by nutné přibrat jiný ústav a vypracovat posudek nový.

Znalecké ústavy tak mají v rámci dokazování postavení velmi váženého odborníka. Jak jsem zmínila výše, k dokazování touto formou dochází pouze v komplikovaných či sporných případech. V minulosti docházelo k případům, kdy pro posouzení odborné problematiky či zpracování revizního posudku pro spornost posudků zpracovaných dvěma znalci neexistovaly ústavy, které by byly kompetentní problém posoudit. To uvedu na konkrétním případu i s výsledkem trestního řízení ve věci.

6 Znalec jako odborník, soudce jako laik

Po úvodní části, která měla za úkol seznámení s tématem a pochopení některých důležitých pojmů a institutů, následuje část zabývající se otázkami, které jsem nastínila již v úvodu. Problematika znaleckých posudků je poměrně rozsáhlou oblastí, proto jsem vybrala pouze její výseč. Na následujících stránkách se tedy zaměřím na problém znaleckého posudku jako důkazního prostředku, na základě kterého bylo rozhodnuto o (ne)vině obžalovaného, na skutečnost, nakolik je předseda senátu jako laik ovlivněn závěry znalce a na otázku, jak revizní znalecký posudek může změnit celý průběh trestního řízení.

Ve své magisterské práci bych chtěla zúročit svou zkušenost nabytou u Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec, a to konkrétně v senátu předsedkyně JUDr. Evy Drahotové. V této souvislosti jsem tedy po předchozí konzultaci s ní vybrala několik rozhodnutí, která jsou dle mého názoru pro tuto práci zajímavá. Byť se jedná o trestní věci, které jsou staršího data, a nemohla jsem se tedy účastnit jejich projednávání, jsou podle mého názoru podnětné právě z pohledu vypracovaných znaleckých posudků. Při zpracování jednotlivých případů jsem měla k dispozici kompletní trestní spis a možnost věc konzultovat s předsedkyní senátu.

6.1 Trestní věc vedená u Krajského soudu v Ústí n. Labem, pobočka Liberec pod sp. zn. 52 T 4/2005

V této trestní věci vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec pod spisovou značkou 52 T 4/2005 sehrál hlavní roli odsouzený Petr M. a poškozená Ulyana K. U výše uvedeného soudu byla dne 11. 2. 2005 podána obžaloba na Petra M. pro skutek spočívající v tom, že v Jablonci nad Nisou dne 21. 4. 2004 v odpoledních hodinách v pronajatém bytě ve čtvrtém podlaží v opilosti a po vykouření marihuanové cigarety poté, co zjistil, že mu Ulyana K. odcizila tisícikorunovou bankovku volně ležící na gauči, uzamkl byt, klíče uschoval a na to požadoval vrácení peněz, a když poškozená popírala, že by mu je odcizila, opakovaně ji udeřil rukou do obličeje. Při tom jí vyhrožoval, že jí udělá problémy a nechá ji vyhodit ze zaměstnání. V tomto jednání pokračoval i poté, co mu peníze vrátila a chtěla byt opustit. To odmítl s tím, že spolu věc ještě nedořešili a v době, kdy poškozená vylezla na parapet otevřeného okna, ji obžalovaný v hněvu silným tlakem pod těžiště do kolen či stehů vystrčil, což vedlo k rotaci a pádu jejího těla z výšky 13,7 metrů na travnatý povrch, při kterém poškozená utrpěla rozsáhlá zranění zejména v dutině lebeční, hrudní a břišní a na následky polytrauma při mnohačetných

poraněních víceorgánových systémů téhož dne zemřela.¹¹² Státní zástupkyně bylo v obžalobě uvedené jednání kvalifikováno jako trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona (dále jen „trestní zákon“) a trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1 trestního zákona v jednočinném souběhu.¹¹³

Z podané obžaloby vyplývá, že byla v této trestní věci vypracována řada znaleckých posudků, a to znalci z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a psychologie, znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie a zejména pak znalcem z oboru kriminalistika se specializací na forenzní biomechaniku vypracovaného prof. PhDr. Jiřím Strausem, DrSc. Vzhledem k faktu, že obžalovaný po celou dobu trestního řízení tvrdil, že se předmětné trestné činnosti nedopustil, hrál právě znalecký posudek z forenzní biomechaniky důležitou roli. Z tohoto znaleckého posudku, který byl vypracován již v přípravném řízení, vyplynulo, že znalec nehodnotil pád poškozené jako spontánní a přirozený, naopak, že se na pádu podílela vnější síla druhé osoby, která působila buď nad těžištěm, přibližně do lopatek, nebo pod těžištěm, přibližně do kolen, či stehen, což vyvodil zejména z kinematických výpočtů pádu a rotace těla. K pádu došlo za situace, kdy poškozená stála na okenním parapetu čelem ven a zády do místnosti. Tím byla vyvrácena obhajoba obžalovaného, že se jednalo o sebevraždu, neboť podle znalce, pokud by došlo k pádu, jak uvedl obžalovaný, by tělo dopadlo svisle dolů na dolní končetiny, bez rotace a ke stěně domu. Z výpovědi několika svědků, kteří viděli samotný pád, ale vyplynulo, že tělo padalo horizontálně, spíše hlavou dolů.¹¹⁴

Obviněný se poté domáhal doplnění tohoto znaleckého posudku v tom směru, zda by váha poškozené, která nebyla při vypracování posudku vzata v úvahu, mohla ovlivnit závěry a co znalec míní o nepřesnostech svědeckých výpovědí. I v tomto doplněném znaleckém posudku setrval prof. Straus na svých závěrech, že pád poškozené z okna byl zapříčiněn vnější silou.¹¹⁵

Předsedkyně senátu v rámci hlavního líčení vyslechla znalce prof. Strause, ten stvrdil písemně vypracované závěry a dodal, že spontánní pád jednoznačně vylučuje. Kdyby dotyčná osoba vyskočila, dopadla by jinak a měla by jiná zranění, než bylo uvedeno v pitevním protokolu. Jediná biomechanicky přijatelná varianta je tedy ta, že tělu byl udělen silný impuls.

¹¹² Obžaloba na obviněného Petra M. podaná Krajským státním zastupitelstvím v Ústí n. Labem, pobočka Liberec dne 11. 2. 2005, ve spisu se spisovou značkou 52 T 4/2005, č. l. 509-515.

¹¹³ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 218/2003 Sb., účinného ke dni 21. 4. 2004.

¹¹⁴ Znalecký posudek z oboru kriminalistika se specializací na forenzní biomechaniku znalce prof. PhDr. Jiřího Strause, DrSc. Ze dne 12. 7. 2004, ve spise se spisovou značkou 52 T 4/2005, č. l. 105-116.

¹¹⁵ Doplněk znaleckého posudku z oboru kriminalistika se specializací na forenzní biomechaniku znalce prof. PhDr. Jiřího Strause DrSc. Ze dne 5. 10. 2004, ve spise se spisovou značkou 52 T 4/2005, č. l. 118-126.

Obžalovaný se závěry znalce nesouhlasil a navrhl, aby bylo dokazování doplněno příbráním znalce nového, který by též přezkoumal závěry prof. Strause, což však předsedkyně senátu zamítla, jelikož neshledala, ve smyslu ustanovení § 109 TŘ,¹¹⁶ pochybnosti o správnosti posudku, či že by byl posudek nejasný či neúplný.¹¹⁷

Rozsudkem krajského soudu ze dne 15. 4. 2005 byl pak obžalovaný uznán vinným pro skutek popsany a kvalifikovaný shodně s obžalobou a byl mu uložen souhrnný trest odnětí svobody v délce 10 let. V podrobném odůvodnění rozhodnutí byly rozebrány jednotlivé důkazy a vina byla postavena i na předmětném znaleckém posudku.¹¹⁸ S ohledem na zásadu volného hodnocení důkazů nemohla být vina obžalovaného rozhodnuta pouze na základě znaleckého posudku, neboť jednotlivé důkazy je třeba hodnotit samostatně a ve vzájemné souvislosti.

Po předložení věci Vrchnímu soudu v Praze z důvodu odvolání obžalovaného, nechala obhajoba do spisu založit biomechanickou expertizu o posouzení variant podmínek pádu těla poškozené, kterou vypracoval doc. PaedDr. Karel Jelen, CSc., který pracoval na Fakultě tělesné výchovy a sportu, Katedře anatomie a biomechaniky, Univerzity Karlovy v Praze. Ze závěrů tohoto znaleckého posudku vyplynulo, že předmětný pád poškozené byl kvalifikován i jako spontánní a přirozený (na rozdíl od závěrů prof. Strause), a že se na pádu druhá osoba nepodílela, tedy že k pádu mohlo dojít i tak, jak uvedl obžalovaný.¹¹⁹ Vrchní soud si vyžádal od prof. Strause vyjádření k expertize, ten setrval na svých závěrech a poukázal zejména na fakt, že doc. Jelen vycházel z vědecky nepodložených informací a pracoval s údaji značně zjednodušeného lidského těla. Proto vrchní soud podle § 256 TŘ odvolání obžalovaného zamítl.¹²⁰ Na základě dovolání obžalovaného rozhodoval ve věci také Nejvyšší soud a ten podle § 265i odst. 1 písm. e) TŘ dovolání odmítl.¹²¹

Obžalovaný podal následně ústavní stížnost, ve které namítal porušení základního práva na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 1, odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Ústavní soud rozsudek Krajského soudu Ústí nad Labem, pobočka Liberec zrušil ve výroku o vině a ve výroku o trestu, stejně tak učinil s usnesením Vrchního soudu v Praze a s usnesením Nejvyššího soudu ČR, a

¹¹⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění zákona č. 218/2003 Sb. a ve znění zákona č. 297/2003 Sb., účinného ke dni 1. 1. 2004.

¹¹⁷ Protokol o hlavním líčení ze dne 13. – 15. 4. 2005, ve spise pod sp. zn. 52 T 4/2005. č. 1. 565.

¹¹⁸ Rozhodnutí Krajského soudu Ústí nad Labem, pobočka Liberec ze dne 10. 11. 2010 se spisovou značkou 52 T 4/2005. č. 1. 594.

¹¹⁹ Znalecký posudek znalce doc. Dr. Karla Jelena CSc. Ze dne 24. 10. 2005, ve spise se spisovou značkou 52 T 4/2005. č. 1. 643-665.

¹²⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 1. 2006 pod sp. zn. 8 To 70/2005, ve spise se spisovou značkou 52 T 4/2005. č. 1. 696.

¹²¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2006 pod sp. zn. 8 Tdo 473/2006, ve spise se spisovou značkou 52 T 4/2005. č. 1. 729.

vrátil věc krajskému soudu k novému projednání a rozhodnutí. Ve zbývající části stížnost zamítl. Důvod zrušení spatřoval zejména v tom, že nebyl dostatečně prokázán skutkový stav, a proto pokud obecné soudy rozhodly o vině obžalovaného, porušily princip objektivní pravdy a princip presumpce nevin. O skutečnosti, že by poškozenou vystrčil z okna obžalovaný, totiž dle Ústavního soudu existuje pouze jediný usvědčující důkaz, a tím je právě znalecký posudek prof. Strause.¹²²

Tím se věc vrátila krajskému soudu k novému projednání a rozhodnutí a ten, mimo jiné, opětovně vyslechl prof. Strause a doc. Jelenu a dospěl ke shodnému názoru jako v přechodném rozhodnutí, jednání kvalifikoval jako trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1 trestního zákona a uložil obžalovanému shodný trest. Na základě opětovného odvolání obžalovaného pak Vrchní soud v Praze dne 21. 5. 2008 odvolání podle § 256 TŘ zamítl, dal totiž za pravdu znalci prof. Strausovi.¹²³

Obžalovaný se dovolal k Nejvyššímu soudu, a ten svým usnesením ze dne 26. 3. 2009 podle § 265k odst. 1 TŘ usnesení Vrchního soudu v Praze a rozsudek Krajského soudu zrušil a tomuto soudu přikázal, aby věc opětovně projednal. V odůvodnění Nejvyšší soud uvedl, že z procesního hlediska nelze obecným soudům nic vytknout, neboť odstranily Ústavním soudem vytýkané nedostatky. Z hlediska materiální stránky považoval dovolací soud důvody, pro které odvolací soud odmítl doplnit dokazování výsledkem znalce doc. Jelena, za nepřijatelné, a to zejména s ohledem na důkazní situaci. Východisko soudu prvního stupně, z něhož nahlížel na správnost a přesvědčivost odlišně vyznívajících znaleckých posudků, neoznačil za nevěcná. Soud sám sice zmínil, že je pro něj obtížné hodnotit odbornou erudovanost znalců, ale posléze se přiklonil k hodnocení zjevně laickému, omezujícím se na odlišné možnosti pracovišť znalců a rozdílný přístup k dané problematice, aniž by ovšem vysvětlil, v čem tvrzená odlišnost spočívá a jaký měla význam pro správnost rozdílných závěrů znalců. Odvolací soud zaujal konstruktivnější hledisko, upozornil na sporné otázky mezi znalci, ale uzavřel, že znalec prof. Straus přípravou, prezentací posudku a odpověďmi na položené dotazy srozumitelně vysvětlil, z čeho vycházel a jak k výsledku dospěl. Naproti tomu znalec doc. Jelen nebyl na výpověď při hlavním líčení řádně připraven, spis nenastudoval v celém rozsahu a zejména nebyl schopen reagovat na řadu konkrétních výhrad. Nejvyšší soud s tímto tvrzením vyslovil nesouhlas s odůvodněním, že jsou tyto závěry ukvapené. Domnívá se, že nepřipravenost doc. Jelena byla

¹²² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 4. 2007 pod sp. zn. III. ÚS 299/06, ve spise se spisovou značkou 52T 4/2005. č. I. 796.

¹²³ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dn 21. 5. 2008 pod sp. zn. 8 To 34/2008, ve spise se spisovou značkou 52 T 4/2005. č. I. 971.

přeceněna. Oba znalecké posudky byly vypracovány na základě jiných metod, je tedy zjevné, že odlišné přístupy vedly k odlišným závěrům znalců. Jednalo se tedy o zvlášť obtížný případ vyžadující zvláštního vědeckého zkoumání, což spadá do intencí ustanovení § 110 TŘ, kdy mají být závěry obou znaleckých posudků přezkoumány vědeckým ústavem, vysokou školou či specializovanou institucí. Nejvyšší soud například vyjmenoval ČVUT, Akademie věd apod. Proto přikázal soudu prvního stupně, aby dokazování doplnil o znalecký posudek ústavu dle § 110 TŘ.¹²⁴

Krajský soud, jako soud, který je vázán právním názorem Nejvyššího soudu, přibral opatřením Katedru přírodovědných oborů Fakulty biomedicínského inženýrství ČVUT Praha k přezkoumání sporných znaleckých posudků. Nicméně až po několikerých urgencích předsedkyně senátu zaslal prof. Ing. Miroslav Jelínek DrCs. vyjádření, že se danou problematikou na katedře nikdo nezabývá. Shodně pak argumentovaly i ostatní instituce. V seznamu znalců po celou dobu nebyl zapsán jiný znalec, než prof. Straus, který by se zaobíral forezní biomechanikou. Po dalších neúspěšných snahách o doplnění dokazování dospěl soud k závěru, že vina obžalovaného nebyla jednoznačně prokázána, a tak rozsudkem ze dne 10. 11. 2010 podle § 226 písm. a) TŘ zprostil obžalovaného obžaloby pro skutek kvalifikovaný jako trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1 trestního zákona, jelikož nebylo prokázáno, že se stal.¹²⁵ Proti tomuto rozhodnutí podala odvolání v neprospěch obžalovaného státní zástupkyně. Vrchní soud v Praze svým usnesením odvolání podle § 256 TŘ zamítl.¹²⁶

Tato trestní věc je zajímavá právě tím, že proti sobě stály dva znalecké posudky a bylo zapotřebí revizního znaleckého posudku zpracovaného vědeckým ústavem (§110TŘ), aby mohlo být rozhodnuto, kterému z těchto posudků lze dát za pravdu. V tomto případě hrály tedy znalecké posudky významnou roli. Posudek prof. Strause, který uzavřel, že pád z okna byl zaviněn vnější silou, a proti němu posudek doc. Jelena, který prezentoval závěry opačné. Celá věc byla komplikována tím, že v rozhodné době neexistoval, kromě uvedených zpracovatelů, nikdo kompetentní ke zpracování revizního znaleckého posudku, který by prokázal / vyvrátil vinu obžalovaného. Vznikla tedy situace, kdy se předseda senátu, samozřejmě při akceptaci a hodnocení ostatních důkazů, musel vypořádat s tím, který znalecký posudek vezme za základ svého rozhodnutí. Takovéto rozhodnutí považuji za velmi složité, neboť soudce není

¹²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 3. 2009 pod sp. zn. 8 Tdo 145/20009, ve spise se spisovou značkou 52 T 4/2005, č. 1. 1016.

¹²⁵ Rozhodnutí Krajského soudu Ústí nad Labem, pobočka Liberec ze dne 10. 11. 2010 spisovou značkou 52 T 4/2005, č. 1. 1119.

¹²⁶ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. 2. 2011 pod sp. zn. 8 To 2/2011, ve spisu se spisovou značkou 52 T 4/2005. č. 1. 1147.

odborníkem na danou problematiku. Jak jsem zjistila studiem spisu, při hodnocení posudků bylo nutné vzít v úvahu i úroveň zpracování, vědecké metody a postupy, včetně způsobu prezentace závěrů znalci. Toto hledisko ovšem nesmí být přeceňováno, byť hraje významnou roli. Možná právě i z důvodu, že prof. Straus své závěry dostatečně pochopitelně prezentoval i v rámci audiovizuálních postupů¹²⁷ se soud přiklonil právě k jeho závěru, byť musel posledním rozsudkem ve věci zprostit obžalovaného obžaloby. Na tomto místě bych ráda upozornila i na skutečnost, nakolik je důležité, aby znalec prezentoval své závěry tak, aby byly pro soudce nejen použitelné, ale také pochopitelné.

V tomto případě nemohla být celá kauza uzavřena pouhým lakonickým konstatováním, že „ze znaleckého posudku vina obžalovaného vyplývá“, neboť je nutné se vypořádat, podle zásady volného hodnocení důkazů, i s ostatními důkazy a hodnotit je jednotlivě i ve vzájemné souvislosti. Tento postup tedy předpokládá, že i soudce musí odborné problematice porozumět natolik, aby byl schopen vycházet ze znaleckého posudku a dospět k právním závěrům.

Zdá se být až absurdní, že nakonec nedošlo k odsouzení obžalovaného, a to pouze z toho důvodu, že nebyla nalezena žádná instituce, či znalecký ústav, která by dokázala určit, kdo z uvedených znalců má pravdu a jaká je tedy správná varianta pádu poškozené. To vedlo k tomu, že obžalovaný byl zproštěn obžaloby na základě zásady *in dubio pro reo*.

V těchto souvislostech bych zároveň vzpomněla na to, že je otázkou, kam se věda posune a zda se v budoucnu neobjeví nové metody, které by tuto trestní věc nově posoudily. Z hlediska práva by to však bylo nejspíše kontraproduktivní, neboť v mezích může dojít k promlčení. Sama se domnívám, že budoucnost je v počítačových programech, které dokáží simulovat danou situaci natolik přesně, že výsledek bude nezpochybnitelný.

6.2 Trestní věc vedená u Krajského soudu v Ústí n. Labem, pobočka Liberec pod sp. zn. 52 T 7/2006

Dalším velmi zajímavým spisem je tento vedený u Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec pod spisovou značkou 52 T 7/2006 vůči obžalovanému Ondřeji K. Ve věci byla podána obžaloba dne 16. 11. 2006 pro skutek spočívající v tom, že v Liberci dne 10. 4. 2006 ve večerních hodinách obžalovaný jako sexuální partner poškozeného, v ložnici jeho bytu, při vzájemně si poskytovaných intimnostech, dal poškozenému pokyn, aby si zavázal oči šálou, což tento učinil. Na to obžalovaný přinesl z kuchyně kuchyňský nůž s délkou čepele 20,6 cm a šířkou 4,4 cm a na podkladě náhlého impulsu usmrtil poškozeného mu nejprve

¹²⁷ Prof. Straus využil technické možnosti pro animaci simulace pádu. Pomocí projektoru vše promítal a vysvětloval v rámci hlavního líčení.

chladnokrevně mával nožem před obličejem, a když zjistil, že poškozený přes silnou šálu černé barvy nevidí, se nejprve cvičně v několika případech napřáhl a zkušel mu zasadit ránu nožem do hrudníku a poté ho bodl do levé strany hrudníku s maximální intenzitou. Celá čepel pronikla svalovinou, přitom přešla čtvrté žebro a částečně i poškodila třetí a páté žebro a dále do levé pohrudniční dutiny, kde porušila dolní část horního laloku levé plíce, pokračovala přes přední stěnu osrdečnickového vaku do oblasti pravé srdeční komory, následně přes komorovou dutinu svalovinou mezi komorové přepážky do oblasti levé srdeční síně, kterou v dolní zadní části ostře přerušila a zadní stěnou osrdečnickového vaku do svaloviny hrudní stěny čtvrtého mezižebří vzadu v zadní podpažní čáře, přičemž poškozený v důsledku hemoragického šoku z vnitřního krvácení zemřel.¹²⁸

Toto jednání bylo kvalifikováno státním zástupcem jako trestný čin vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. h) trestního zákona.¹²⁹ Dále se dopustil skutku, který byl kvalifikován jako trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1, odst. 2 trestního zákona a trestného činu neoprávněného držení platební karty podle § 249b trestního zákona, neboť následně byl prohledal, odcizil různé věci, včetně venku stojícího motorového vozidla. (Přesný popis skutku není v důsledku zaměření mé práce podstatný). Součástí popisu skutku je i skutečnost, že obviněný odhodil vražedný nůž do rybníka v obci R., kde byl později policií nalezen.

V přípravném řízení byly vypracovány znalecké posudky, a to jednak znalci z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství a patologické anatomie, dále z oboru zdravotnictví odvětví psychiatrie, sexuologie a psychologie a odvětví toxikologie. Znalci MUDr. Srna a MUDr. Havel dospěli k závěru, že proti přední ploše hrudníku vlevo působilo bodnořezné násilí velké intenzity, a to čepelí ostrého bodnořezného nástroje, například kuchyňského nože či dýky, a že smrtelné zranění mohlo být způsobeno právě tím nožem, který byl následně zajištěn.¹³⁰ Ze znaleckého posudku tedy jasně vyplynulo, že smrt byla způsobena účastí druhé osoby a že byla v přímé souvislosti s bodnořezným poraněním.

Již v přípravném řízení byl vypracován na návrh obhájkyň další znalecký posudek znalcem z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství MUDr. Radkem Matlachem, který hodnotil předchozí znalecký posudek jako nesrozumitelný až matoucí, dokonce neodborný. Znalec dospěl k odlišným závěrům. Domníval se, že uvedené zranění nemohlo být způsobeno

¹²⁸ Obžaloba na obviněného Ondřeje K. podaná Krajským státním zastupitelstvím v Ústí n. Labem, pobočka Liberec dne 16. 11. 2006, ve spise se spisovou značkou 52 T 7/2006. č. 1. 701.

¹²⁹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění zákona č. 70/2006 Sb., účinného ke dni 10. 4. 2006.

¹³⁰ Znalecký posudek z oboru zdravotnictví odvětví soudní lékařství a odvětví různá se specializací patologická anatomie znalců Prim. MUDr. Pavla Srny a MUDr. Radovana Halva ze dne 2. 5. 2006, ve spise se spisovou značkou sp. zn. 52 T 7/2006, č. 1. 50-68.

kuchyňským nožem, popř. dýkou, jelikož pro nalezený nůž nesvědčí bodný kanál. Podle něho dále nebylo možné určit přesnou dobu smrti z důvodu chaotické zdravotnické dokumentace a nedostatečného zajištění stop. Bodný kanál nebyl dostatečně popsán a popsaná poškození jednotlivých orgánů mu neodpovídaly. Podle tohoto znalce musela být smrt poškozeného způsobena spíše dvoubřitým nástrojem.¹³¹

V doplňujícím znaleckém posudku se původní znalci k posudku MUDr. Matlacha vyjádřili kriticky a setrvali na svých závěrech. Ze spisu jsem zjistila, že MUDr. Radovan Havel byl jmenován soudním znalcem v roce 1990 a Prim. MUDr. Pavel Srna v roce 2004.¹³² MUDr. Radek Matlach byl znalcem jmenován v roce 2006 a toto byl teprve jeho druhý znalecký posudek.¹³³ Oba znalci původního posudku konstatovali, že MUDr. Matlach překročil kompetenci znalce, když ve svém posudku kritizoval chybné přibrání znalců a doporučil podrobnou kontrolu všech posudků vypracovaných těmito znalci.

Krajský soud se přiklonil po zvážení ostatních důkazů k posudkům znalců Havla a Srny a rozhodl rozsudkem ze dne 16. 1. 2007, kterým uznal obžalovaného mimo jiné vinným i trestným činem vraždy podle § 219 odst. 1, odst. 2 písm. h) trestního zákona a uložil mu úhrnný trest odnětí svobody v délce 14 let.¹³⁴ K odvolání obžalovaného Vrchní soud v Praze rozhodl dne 13. 3. 2007 rozsudkem tak, že při nezměněném popisu skutku jednání kvalifikoval pouze jako prostý čin vraždy podle § 219 odst. 1 trestního zákona a snížil trest odnětí svobody o půl roku. V odůvodnění rozsudku Vrchní soud zcela odkázal na odůvodnění rozsudku Krajského soudu.¹³⁵

Tato kauza ilustruje situaci, kdy hlavní roli hrají dva znalecké posudky dvou úrovní. Jeden vypracovaný na návrh OČTŘ, druhý předložený obhajobou. Oba posudky byly vůči sobě v kontradiktorním postavení a znalci jeden druhého ostře kritizovali. Ze spisu dokonce vyplynulo, že MUDr. Matlach podal podnět Krajskému soudu v Hradci Králové k prošetření znalecké činnosti znalců MUDr. Havla a MUDr. Srny. Dle mého názoru musela předsedkyně senátu při hodnocení těchto důkazů zvažovat také celkovou úroveň posudků. Významnou roli

¹³¹ Znalecký posudek z oboru zdravotnictví odvětví soudní lékařství znalce MUDr. Radka Matlacha ze dne 27. 8. 2006, ve spise se spisovou značkou sp. zn. 52 T 7/2006, č. 1. 76.

¹³² Znalecký posudek z oboru zdravotnictví odvětví soudní lékařství a odvětví různá se specializací patologická anatomie znalců Prim. MUDr. Pavla Srny a MUDr. Radovana Halva ze dne 2. 5. 2006, ve spise se spisovou značkou sp. zn. 52 T 7/2006, č. 1. 58.

¹³³ Znalecký posudek z oboru zdravotnictví odvětví soudní lékařství znalce MUDr. Radka Matlacha ze dne 27. 8. 2006, ve spise se spisovou značkou sp. zn. 52 T 7/2006, č. 1. 85.

¹³⁴ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec ze dne 16. 1. 2007, sp. zn. 52 T 7/2006 č. 1. 798.

¹³⁵ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze dne 13. 3. 2007, sp. zn. 7 To 24/2007, ve spise se spisovou značkou 52 T 7/2006 č. 1. 822.

sehrál fakt, že byl vražedný nástroj nalezen, neboť tato skutečnost podporovala tvrzení znalců původního posudku. Navíc se obžalovaný k trestnému činu doznal a sám dokonce upozornil na místo, kde vražedný nástroj odhodil. Bylo vlastně i velké štěstí, že k trestné činnosti došlo v chladných měsících, jelikož když byl nůž nalezen, byť byl po celou dobu ve vodě, byly na něm nalezeny krevní stopy, ze kterých bylo identifikováno DNA poškozeného. Byl to právě i tento důkaz, který též svědčil pro závěry uvedené v prvním posudku.

V těchto souvislostech se tedy zamýšlím nad tím, jak by tato kauza celá dopadla, kdyby obžalovaný nespolupracoval, nevypovídal, nenašel by se vražedný nástroj. Myslím si, že i tak by mohla předsedkyně senátu vycházet z původního posudku, neboť ten byl vypracován ve vysoké kvalitě. Posudku MUDr. Matlacha navíc nnesvědčilo ani to, že tento znalec nebyl přítomen na místě a při pitvě a svůj posudek stavěl pouze na základě spisového materiálu, tedy vycházel ze zprostředkovaných skutečností. V každém případě by byl následný postup při odůvodnění značně složitější a není vyloučeno, že by obžalovaný mohl být zproštěn obžaloby s ohledem na zásadu *in dubio pro reo*.

7 Znalecký posudek jako důkaz prokazující vinu

7.1 Trestní věc vedená u Krajského soudu v Ústí n. Labem, pobočka Liberec pod sp. zn. 28 T 30/2000

Kauza odsouzeného Františka M. je specifická zejména z toho důvodu, že jen díky vývoji vědy a znaleckých odvětví, konkrétně opětovně díky forenzní biomechanice, došlo nakonec k odsouzení pachatele. V tomto případě sehrál znalecký posudek významnou roli, neboť to byl právě tento důkazní prostředek, který prokázal vinu obžalovaného, samozřejmě s přihlédnutím ke všem ostatním provedeným důkazům podle zásady volného hodnocení důkazů. František M. byl obžalobou viněn z více trestných činů, ale pro tuto práci se omezím pouze na trestný čin vraždy podle § 219 trestního zákona.

Trestní stíhání proti Františku M. bylo usnesením zahájeno 23. 11. 1987 pro skutek spočívající v tom, že v období od večerních hodin dne 22. 11. 1987 do ranních hodin dne 23. 11. 1987 se měl dopustit vraždy podle § 219 trestního zákona, přičemž mrtvola neznámé ženy ve věku kolem 25 let byla nalezena dne 23. 11. 1987 v říčce K. poblíž železničního mostku v katastru obce P.

V přípravném řízení proběhlo rozsáhlé vyšetřování, bylo vyslechnuto několik svědků, prováděly se prověrky na místě, vyšetřovací pokusy atd. Výpovědi obviněného se v průběhu vyšetřování v mnoha ohledech lišily, z počátku dokonce popíral, že by poškozenou znal. Orgány činné v trestním řízení nechaly již v této fázi vypracovat znalecké posudky z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie a z oboru zdravotnictví, odvětví psychologie, posudky z odvětví psychiatrie, sexuologie a psychologie.

Znalecký posudek z oboru zdravotnictví, soudní lékařství prokázal, že příčina smrti poškozené bylo utonutí, kterému ale předcházelo intenzivní dušení. Tak znalec vyvodil z poranění rtů, hrtanu a pohmoždění krku. Znalec se domníval, že poškozená nebyla škrcena špičkami prstů, ale například dlaní, nebo ohbím mezi palcem a ukazovákem. Takovéto zacházení mohlo mít za následek stav polovědomí až bezvědomí po dobu několika minut. Znalec dále konstatoval, že se poškozená ocitla v řečišti ještě živá. Rozsah změn na rtech, nose a okolí hrtanu ale vypovídal o tom, že dušení bylo natolik intenzivní, že se poškozená neprobrala z vědomí ani účinkem studené vody. Na těle ovšem nebyly nalezeny stopy po vlečení. Bylo konstатовáno, že šlo o násilnou smrt utopením, jež následovala po přechozím

intenzivním dušením ucpáváním nosu a úst a rdoušením i dalším násilným jednáním směřujícím převážně proti hlavě.¹³⁶

Obžaloba byla v této věci podána 8. 8. 1988 s doplněním popisu skutku tak, že poškozenou vzal obžalovaný do auta jako stopařku, v autě jí zakryl ústa, aby nekřičela, pak ji tloukl rukama do obličeje a rdousil ji do hlubokého bezvědomí a následně vytáhl z vozidla a shodil po svahu do říčky K., kde došlo k udušení poškozené z důvodu utopení.¹³⁷

2. 1. 1989 byl Krajskému soudu v Ústí nad Labem zaslán dodatek k znaleckému posudku z odvětví soudního lékařství, který jednoznačně vyloučil, že by se poškozená mohla dostat do řečiště sama navíc na místo, kde bylo později nalezeno její tělo, a to právě s přihlédnutím k přechozímu intenzivnímu dušením a stavu bezvědomí, díky kterému nebyla schopna jakéhokoliv spontánního pohybu. Znalec také vyloučil, že by se v bezvědomí mohla poškozená dostat samovolně ještě mimo řečiště. Dodatek také obsahoval informaci, že vzhledem k rozsahu a charakteristice násilných změn na těle by došlo k usmrcení, i kdyby se tělo nedostalo do vody.¹³⁸

Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 1. 1989 byl obžalovaný zproštěn obžaloby podle § 226 písm. c) trestního řádu. Z odůvodnění mimo jiné vyplynulo, že byly zjištěny pochybnosti ohledně okolností, za kterých se obžalovaný v přípravném řízení doznal, neboť byl vyslýchán delší dobu, byl unavený a zřejmě i pod nátlakem policie. Podle argumentace soudu nebylo jednoznačně prokázáno, že by obžalovaný poškozenou usmrtil.¹³⁹

Proti tomuto rozsudku se státní zástupce (tehdy nazývaný prokurátor) odvolal přímo do protokolu. Nejvyšší soud České socialistické republiky rozhodl tak, že napadený rozsudek v celém rozsahu zrušil dle § 258 odst. 1. písm. b), c), d) trestního řádu a podle § 260 trestního řádu věc vrátil prokurátorovi k došetření. Důvodem zrušení rozsudku v části týkající se vraždy bylo zejména to, že krajský soud hodnotil provedené důkazy jednostranně ve prospěch obžalovaného.¹⁴⁰

Po vrácení věci zpět prokurátorovi k došetřování bylo doplněno dokazování, v roce 1991 byl v přípravném řízení vypracován mimo jiné dodatek znaleckého posudku z odvětví

¹³⁶ Znalecký posudek z oboru zdravotnictví odvětví soudního lékařství ze dne 24. 11. 1987 znalci prim. MUDr. Josef Götz, MUDr. Pavel Mandys, ve spise pod spisovou značkou 28 T 30/2000, č. 1. 184–203.

¹³⁷ Obžaloba Krajské prokuratury v Ústí n. Labem ze dne 8. 8. 1988, ve spise pod spisovou značkou 28 T 30/2000, č. 1. 835.

¹³⁸ Dodatek znaleckého posudku z oboru zdravotnictví odvětví soudního lékařství ze dne 2. 1. 1989 znalci prim. MUDr. Josef Götz, MUDr. Pavel Mandys, ve spise pod spisovou značkou 28 T 30/2000, č. 1. 883.

¹³⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí n. Labem – pobočka Liberec ze dne 1. 1. 1989 pod sp. zn. 1 T 23/88, ve spise pod spisovou značkou 52 T 30/2000, č. 1. 950.

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 10. 4. 1989 pod sp. zn. 4 To 7/89, ve spise pod spisovou značkou 28 T 30/2000, č. 1. 1010.

soudního lékařství, byl proveden vyšetřovací pokus. Tyto posudky prokázaly, že poškozená byla rdoušena a bita do obličeje a že se sama do říčky dostat nemohla. Bylo také prokázáno, že stopy zjištěné při ohledání místa činu pocházely od vytažení poškozené z vozidla. Proto byla dne 28. 4. 2000 opětovně podána obžaloba pro trestný čin vraždy podle § 219 trestního zákona.¹⁴¹

Na žádost soudu byl vypracován dodatek ke znaleckému posudku z oboru soudního lékařství, ze kterého vyplynulo, že bezprostřední příčinou smrti bylo utonutí, což prokázala malá částice vodní rostliny a voda v dýchacích cestách a dále že se poškozená z bezvědomí způsobeným rdoušením již neprobírala.¹⁴² Dále byl vypracován znalecký posudek z oboru kriminalistika se specializací forenzní biomechanika, kterým byly stanoveny varianty, jak se z biomechanického hlediska mohla poškozená skutálet ze svahu do řeky. První varianta předpokládala vhození bezvládného těla ze svahu do řeky tak, že se tam tělo přímo skutálelo. Druhá varianta potom předpokládala vytažení bezvládného těla z auta, odtažení na hranu svahu a silovým impulsem svržení do toku řeky. Velikost vnější síly byla zjištěna minimálně 170 N, přičemž průměrný středně silný muž vyvine při tlaku sílu o velikosti 897 N. Obhajoba obžalovaného, že poškozenou zadními dveřmi vytáhl z vozidla ven, odtáhl ji asi 5 metrů k můstku, kde ji nechal ležet, byla zjištěna jako biomechanicky nepřijatelná.¹⁴³ Tento znalecký posudek znamenal, dle mého názoru, velký zvrat při dokazování, neboť bylo dáno najisto, jakým způsobem se mohlo tělo poškozené skutálet ze svahu dolů do řeky.

V souladu s ostatními důkazy byl pak dne 16. 6. 2005 vyhlášen odsuzující rozsudek se zjištěním, že poté, co poškozenou obžalovaný bezvládnou vytáhl z vozidla, blíže nezjištěným způsobem působil vnější silou vůči tělu poškozené tak, že se dostalo do říčky K., kde poškozená krátce na to zemřela udušením z utopení. Pachateli byl uložen trest odnětí svobody v trvání 10 let.¹⁴⁴ Následné odvolání i dovolání byly zamítnuty.

Tento případ demonstruje situaci, kdy právě znalecký posudek sehrál velmi významnou roli, řekněme téměř nejdůležitější, neboť právě na jeho základě došlo k odsouzení obžalovaného. Je zajímavé zde pozorovat, jak významné jsou vědecké disciplíny a rozšíření oborů a odvětví znaleckých činností. V tomto případě to byla právě forenzní biomechanika,

¹⁴¹ Obžaloba Krajského státního zastupitelství Ústí n. Labem ze dne 28. 4. 2000, ve spise pod spisovou značkou 28 T 30/2000, č. 1. 835.

¹⁴² Znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství a oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství a patologická anatomie znalců MUDr Pavla Mandyse a MUDr. Heleny Kvapilové ze dne 2. 6. 2003 ve spise pod spisovou značkou 28 T 30/2000, č. 1. 907.

¹⁴³ Znalecký posudek z oboru kriminalistika, specializace forenzní biomechanika znalce prof. PhDr. Jiřího Strause, DrSc. Ze dne 20. 12. 2004, ve spise pod spisovou značkou 28 T 30/2000, č. 1. 1044.

¹⁴⁴ Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka Liberec ze dne 16. 6. 2005, sp. zn. 28 T 30/2000, č. 1. 1121.

kteřá pomohla k odsouzení pachatele, byť k tomu došlo až s odstupem cca 18 let. Do té doby totiž nemohla být vyvrácena obhajoba obžalovaného, že se nepodílel na tom, že se poškozená nakonec ve vodě utopila.

8 Srovnání se zahraniční právní úpravou

Pro význam znaleckých posudků v českém právním řádu je samozřejmostí, že i v jiných právních rádech jsou znalecké posudky a postavení znalce nějakým způsobem upraveny. Smyslem této kapitoly je porovnat právní úpravu České republiky s jinými státy Evropy. Záměrně jsem vybrala Německo a Velkou Británii. Německo jako dalšího představitele kontinentálního právního řádu, který je v mnohých ohledech podobný řádu ČR a Velkou Británií, jako zástupce common law. V našem právním řádu je postavení znalce upraveno zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) a dále zákonem č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, prováděný vyhláškou ministra spravedlnosti. Z těchto předpisů plyne, že¹⁴⁵:

- znalec není procesní stranou
- znalce je nutno odlišovat od procesního postavení svědka
- výslech znalce je prováděn podle ustanovení § 108 TR
- znalec musí být vždy poučen podle § 106 TR
- znalec má právo na součinnost OČTR v souvislosti s vypracováním posudku
- znalec podává posudek ve věci, s jejímž skutkovým stavem se seznámil až zprostředkovaně studiem spisu
- na znalce dopadá zvláštní skutková podstata trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku.

Úprava znaleckého dokazování v České republice je poměrně přísně upravena. Toto není jinde ve světě, ale ani v Evropě příliš obvyklé, neboť zde jsou znalci určováni ad hoc.¹⁴⁶

8.1 Spolková republika Německo

Ve Spolkové republice Německo není znalecká činnost upravena vlastním zákonem. Trestní řízení a postavení znalce je zde uvedeno v právním předpisu zvaném Strafprozessordnung (dále jen „StPO“). Ustanovení týkající se znalců je upraveno v sedmé kapitole, konkrétně § 72 a násl. Znalec se v německé terminologii nazývá *Sachverständige*, tedy odborník.¹⁴⁷

¹⁴⁵ CHMELÍK, J. Místo činu a znalecké dokazování. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 155–156.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 157.

¹⁴⁷ Strafprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. 4. 1987 (BGBl. I s: 10074, ber. S. 1319), zuletzt geändert durch Gesetz vom 4. 11. 2016 (BGBl. I S. 2460) m.W.v. 10. 11. 2016, dostupné na: <<https://dejure.org/gesetze/StPO>>.

Německo je země s tzv. neregulovaným systémem evidence znalců. Za znalce může být označen každý občan. Odlišují ale znalce veřejně jmenované, tzv. „*öffentlich besteller und vereidigter Sachverständige*“, kteří jsou registrováni v registrech znalců vedených u oborových, profesních komor.¹⁴⁸ Registrovaným znalcům je udělována akreditace, která je jakýmsi potvrzením o odbornosti znalce. Je udělována po přezkoumání znalců z hlediska schopnosti zpracovat znalecký posudek, ale také schopnosti vystupovat v soudním řízení. Uděluje se většinou na 5 let, poté jsou znalci znovu přezkoumáváni. Každá komora má své specifické podmínky pro udělení akreditace, které mohou být značně odlišné.¹⁴⁹ Při výběru znalce není soud dělením znalců vázán.¹⁵⁰ Je oprávněn vybrat si jakéhokoliv znalce i přesto, že právní předpisy preferují tzv. certifikovaného znalce, v praxi takový případ není výjimkou.

Znalce vybírá soud, který zároveň určí jejich počet a lhůtu, ve které musí znalecký posudek zpracovat. Ustanovení znalce se oznamuje státnímu zástupci a obviněnému, kteří mají možnost toto napadnout, a to ze stejných důvodů, jako mohou napadnout přidělení soudce. Takovéto napadení musí být skutkově i právně odůvodněno. Při ustanovení znalce soud zároveň rozhodne, jakou formou bude posudek vypracován. To lze písemně, ale postačí i ústní forma. Znalec musí při ustanovení složit přísahu, že bude jeho názor objektivní a bude odpovídat jeho nejlepšímu vědomí a svědomí. Potom mu je umožněno vyslechnout svědky a obviněného a nahlížet do spisu.¹⁵¹ Stejně jako u nás tak i v Německu se tedy počítá se součinností orgánů činných v trestním řízení. Posudek musí znalec předložit ve lhůtě stanovené soudem, pokud tak neučiní nebo odmítne vypovídat, může mu být uložena donucovací pokuta, dokonce opakovaně, případně může být znalci uložena povinnost nahradit náklady. Německá úprava tedy, na rozdíl od české, počítá se systémem trestů pro znalce. Povinnosti zpracovat znalecký posudek může být znalec zbaven pouze z důvodů shodných pro odmítnutí svědecké výpovědi.¹⁵² Je ale možné uplatnit i důvody, které zákon přímo neupravuje.

Po vypracování znaleckého posudku a výslechu znalce hodnotí soud znalecký posudek podle zásady volného hodnocení důkazů. V případě, že soud považuje znalecký posudek za

¹⁴⁸ CHMELÍK, J. Místo činu a znalecké dokazování. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk).

Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 157.

¹⁴⁹ BĚLOHLÁVEK, A.J., HÓTOVÁ, R. *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a investičních sporech*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 48-50.

¹⁵⁰ CHMELÍK, J. *Místo činu a znalecké dokazování*. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk).

Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, s. 157.

¹⁵¹ VÁCHA, V., KRAJČEK, J., ZACHAROV, S. *Znalecká činnost v prostředí EU a dalších vybraných státech včetně Ruska*. 1. vydání. Praha: České učení technické v Praze. 2013, s. 97.

¹⁵² Důvody pro odmítnutí svědecké výpovědi jsou stanoveny v § 52 a 53 oddílu VI StPo. Dělí se na osobní a profesní. Mezi osobní důvody patří zejména otázky podjatosti ve vztahu k obviněnému (např. svědek je snoubencem či příbuzným obviněného). Co se týká profesí, které mohou odmítnout vypovídat, jsou to například duchovní, pokud jde o informace, které získal při zpovědi, obhájce obviněného...

nedostatečný, může nechat vypracovat posudek nový, a to buď stejnému znalci, jinému znalci či více znalcům. Nový posudek může být vypracován jiným znalcem, pokud bylo ustanovení původního znalce úspěšně napadeno.¹⁵³

Z výše uvedeného je tedy zjevné, že německá úprava znaleckých posudků se od té české liší pouze minimálně, a to zejména i proto, že oba tyto státy jsou představiteli tzv. kontinentálního práva. Podstatným rozdílem ale zůstává fakt, že ve Spolkové republice Německo neexistuje právní předpis, který by upravoval problematiku znalců pro všechna odvětví práva, proto se přibírání znalců řídí vždy konkrétními právními předpisy.

Skutečnost, že český právní řád obsahuje jednotný zákon zabývající se znalcem, hodnotím pozitivně. A to zejména z toho důvodu, že se tento zákon užije ve všech právních odvětvích. Nevzniká tak rozdíl v přístupu ke znalcům a jejich přibírání. Naopak fakt sankcionování znalců podle právní úpravy SRN je pro český právní řád možným inspirativním zdrojem.

8.2 Spojené království Velké Británie a Severního Irska – Anglie a Wales

Angloamerický systém (common law), tedy ten, na němž spočívá právní řád Velké Británie, je zcela odlišný od systému kontinentální Evropy. Takový systém vůbec nepočítá s právní úpravou soudních znalců. Tento institut je vždy upraven konkrétním právním předpisem. Znalecký posudek je zpravidla vyžadován v jednotlivých případech tak, že je znalec přizván soudem či jiným orgánem jako odborník, aniž by byl předem jako odborník jmenován či evidován.¹⁵⁴ Anglický právní řád vůbec nepočítá se systémem registrovaných znalců jako je tomu u nás. To může být problematické zejména v tom směru, že odbornost znalců není nijak zaručena či zkoumána. Odborné znalosti musí být znalcem prokázány vždy v konkrétním případě.

Postavení znalce v trestním řízení je upraveno v trestním procesním řádu (*Criminal Procedure Rule*), konkrétně v části 19.¹⁵⁵ Ale použití znaleckého posudku jako důkazu v trestním řízení je upraveno zákonem o trestním soudnictví (*Criminal Justice Act*).¹⁵⁶ Znalec je v Anglii nazýván jako *expert witness*, tedy osoba, která má v určitém oboru rozsáhlejší

¹⁵³ BĚLOHLÁVEK, A.J., HÓTOVÁ, R., *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a investičních sporech*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 48-50.

¹⁵⁴ VÁCHA, V., KRAJČEK, J., ZACHAROV, S. *Znalecká činnost v prostředí EU a dalších vybraných státech včetně Ruska*. 1. vydání. Praha: České učení technické v Praze. 2013, s. 108.

¹⁵⁵ V úplném znění v angličtině dostupné na <<http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/criminal/rulesmenu-2015>>.

¹⁵⁶ BĚLOHLÁVEK, A.J., HÓTOVÁ, R., *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a investičních sporech*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 63.

odborné znalosti než osoba průměrná. Tyto znalosti jsou využívány ke zpracování znaleckého posudku (*expert's opinion*), neboli odborného názoru znalce na určité skutečnosti v rámci posuzované věci. Povinností znalce je pomoci soudu dosáhnout cíle trestního řízení tím, že soudu poskytne objektivní názor na určité otázky týkající se oboru, ve kterém je znalec specialistou. Znalec je odpovědný soudu, i navzdory tomu, že jej mohla přibrat strana odlišná od soudu, a to i bez ohledu na pokyny, které ke zpracování posudku znalec od strany obdrží, či bez ohledu na to, že strana hradí znalci odměnu. Z toho tedy plyne, že kterákoliv strana trestního řízení může využít znalecký posudek jako důkaz. Musí jej ale bezodkladně zaslat soudnímu úředníkovi a dalším stranám se všemi listinami, které jej podporují. Pokud o to druhá strana požádá, musí strana navrhuující tento důkaz poskytnout druhé straně kopii a možnost přezkoumání skutečností, o které se posudek opírá. Bez splnění těchto podmínek nemůže strana znalecký posudek použít jako důkaz, ledaže by s tím ostatní strany souhlasily nebo s tím soud vyslovil souhlas.¹⁵⁷ I u nás je přípustné, aby posudek předložila strana obhajoby. Takové právo vyplývá z ustanovení § 89 odst. 2 TŘ.

Zajímavý je případ, kdy znalecký posudek navrhuje více stran. V našem právním řádu je tato situace možná tak, že každá strana předloží svůj znalecký posudek vypracovaný znalcem, kterého si zvolila. V anglickém právu nařídí soud znalcům diskuzi o problémových otázkách a vypracování zprávy pro soud. Ve zprávě musí být obsaženo, na čem se znalci shodli, v čem spolu naopak nesouhlasí a proč. Přípustnost znaleckého posudku jako důkazu je poté v moci soudu. Stejně tak je pravomocí soudu prodloužit lhůtu pro zpracování posudku či možnost povolení předložení posudku, který nespĺňuje podmínky přípustnosti. Podmínkou prodloužení lhůty je, aby strana zaslala soudu žádost o prodloužení spolu s byť i neúplným znaleckým posudkem. Výslech znalce není obligatorní podmínkou přípustnosti tohoto důkazu. Opět s tím ale musí vyslovit souhlas soud.¹⁵⁸ Diskuse znalců a vypracování konečné zprávy pro soud je dle mého názoru způsob, jak soudu usnadnit dokazování sporné otázky. Namísto výslechu znalců soud vyhodnotí konečnou zprávu a vyvodí z ní závěr pro své rozhodnutí.

Hlavní slovo v přípustnosti znaleckého posudku jako důkazu má v anglickém právním řádu soud. Ten může tento důkaz připustit i v případě, kdy chybí podstatné náležitosti, či posudek jinak nespĺňuje podmínky. To je velikým rozdílem oproti české právní úpravě, neboť TŘ požaduje, aby v případě, že je posudek vadný, nejasný či neúplný, byl znalec vyslechnut a

¹⁵⁷ BĚLOHLÁVEK, A.J., HÓTOVÁ, R., *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a investičních sporech*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 64.

¹⁵⁸ Tamtéž

tyto vady byly odstraněny. V případě, že se nepodaří vady odstranit novým způsobem, přibere se znalec jiný.¹⁵⁹

¹⁵⁹ § 109 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

9 Úvahy de lege ferenda

Zákon o znalcích a tlumočnících je jeden z nejstarších právních předpisů České republiky a aktuální právní úprava je již zastaralá. V téměř nezměněné podobě totiž existuje již od roku 1967.¹⁶⁰ Neodpovídá tedy současné společenské situaci a obsahuje několik nevyhovujících termínů a institutů. Z tohoto důvodu je tento zákon často kritizován, zejména úprava vzniku znaleckého oprávnění, odměňování atd. Proto je již delší dobu ze stran znalců a odborné veřejnosti kladen požadavek na vznik nové legislativy.¹⁶¹ Cílem takového požadavku je zajisté nejen aktualizace znaleckého zákona, ale také zkvalitnění a zefektivnění znalecké činnosti. V současné době nejsou jednoznačně zakotvena a stanovena odborná kritéria pro kvalifikaci znalce. To, zda je žadatel ideálním kandidátem, závisí pouze na posouzení osob oprávněných ke jmenování.¹⁶² Obecná kritéria stanovená zákonem nejsou dostačující. Může tedy docházet k situacím, kdy bude jmenován žadatel, který nemá takové odborné předpoklady jako jiný, který ale jmenován nebyl.

Již v roce 2011 projednávala Legislativní rada vlády věcný záměr zákona o zapsaných znalcích. Snahou tohoto záměru bylo rozdělit činnost znalců a tlumočníků do samostatných zákonů, zajistit právní nárok na jmenování znalcem po splnění zákonných podmínek a dostat větší profesionalizace znalectví. Tento zákon, byť se domnívám, že jeho směr byl správný, se nedostal do parlamentu ani v roce 2012 a je zřejmé, že nebude nikdy realizován.¹⁶³ Ministerstvo spravedlnosti s ohledem na hlasitou kritiku zákona o znalcích a tlumočnících pracuje na novém návrhu změnového zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích.¹⁶⁴ V souvislosti s touto novelou bude nutné novelizovat i další právní předpisy, které s výše uvedeným zákonem souvisí. To se dotkne jistě i trestního řádu.

Ke zkvalitnění a zefektivnění výkonu znalecké činnosti a vypracování kvalitnějších znaleckých posudků by dle mého názoru mohla přispět i pravidelná kontrola odbornosti znalců. Znalci zapsaní v seznamu znalců by tak byli povinni se každých např. 5 let dostavit k odborné komisi, která by zkoumala, zda znalec stále splňuje odborné předpoklady určené dostatečně

¹⁶⁰ Tento zákon byl za dobu své účinnosti novelizován pouze třikrát, a to zákonem č. 322/2006 Sb., zákonem č. 227/2009 Sb., a zákonem č. 444/2011 Sb.

¹⁶¹ LEGS. *Nad novou úpravou znalecké činnosti*. Právní rozhledy, 2016. roč. 24, č. 10, s. II.

¹⁶² Tamtéž.

¹⁶³ KRÍSTEK, L.: *Znalectví*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, s. 28.

¹⁶⁴ EPA. *Ministerstvo posílá změnové zákony ke znalcům do vlády, účastníci řízení nebudou smět předkládat posudky*. [online]. Česká justice.cz, 22. 11. 2016 [cit. 28. 12. 2016]. Dostupné na: <<http://www.ceska-justice.cz/2016/11/ministerstvo-posila-zmenove-zakony-ke-znalcum-do-vlady-ucastnici-rizeni-nebudou-smet-predkladat-posudky/>>.

konkrétně a zjišťovala by, zda je znalec schopen aplikovat i nejnovější poznatky a vývoj vědy. Tím by byla zaručena záruka odbornosti znalců, došlo by k eliminaci subjektivního názoru orgánů jmenujících znalce, neboť by musely dbát na názor odborné komise. Další možností, jak zkvalitnit zpracování znaleckých posudků je pozitivní i negativní motivace znalců. Jako negativní motivaci bych uvedla zavedení systému sankcí ve formě pokut za odvedení nekvalitního, nedostatečného znaleckého posudku, či za nedodržení lhůt. Zákon o znalcích a tlumočnících ukládání pokut znalcům umožňuje již dnes, a to za přestupky a správní delikty právnických osob konkrétně vyjmenované v zákoně.¹⁶⁵ Pokuta za nekvalitní posudek či nedodržení lhůt zde ovšem stanovena není. Problematické by ovšem mohlo být právě posuzování kvality posudků. Pozitivní motivace by naproti tomu mohla spočívat například ve zvyšování odměn znalců, které se v dnešní době pohybují mezi 100 až 350 Kč za hodinu.¹⁶⁶ Tato sazba je ve stejné výši už poměrně dlouhou dobu, a to i přesto, že požadavky na odbornost znalce jsou stále vyšší a náročnější. Tato stále stejná výše je tedy logicky nemůže motivovat ke zlepšování a zkvalitňování jejich práce. Proto má úvaha spočívat ve zvýšení částky odměny pro znalce tak, že při kvalitních výkonech by mohl znalec dosáhnout až na částku např. 700 Kč za hodinu, čímž by byl veden k dalšímu sebezdokonalování se v oboru.

Ať už se bude věda posouvat jakýmkoli směrem, je jisté, že znalecká činnost je velmi podstatnou součástí trestního řízení. OČTŘ nejsou a nemohou být schopny dosahovat takových odborných znalostí, aby byly s to posoudit konkrétní odbornou otázku důležitou pro rozhodnutí o (ne)vině obžalovaného. Je tedy třeba adekvátního právního předpisu, který by odpovídal současným potřebám společnosti.

¹⁶⁵ § 25a, § 25b zákona č. 37/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁶ § 16 Vyhlášky ministra spravedlnosti k provedení zákona č. 37/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.

10 Závěr

Práce na téma Znalecký posudek jako důkaz v trestním řízení měla za úkol zdokumentovat a zhodnotit problematiku znaleckých posudků komplexně, tedy i s ohledem na jejich zpracovatele – znalce. Byla vypracována pomocí metody popisné, komparační a analytické. Tyto metody pomohly dospět k cíli práce a odpovědět na stanovené otázky. Úvodní část vytyčila základní pojmy související s danou problematikou. O trestním řízení, jeho účelu a o tom, kdo je subjektem, popř. stranou řízení pojednávala kapitola první. Postavení znaleckého posudku v trestním řízení bylo vysvětleno ve druhé kapitole. Ta hovoří o významu znaleckého posudku, jeho funkcích a podstatných náležitostech, o tom, jak se znalecké posudky dělí a jakými vadami mohou trpět. Pozornost je věnována také vztahu mezi znaleckým posudkem a odborným vyjádřením, a to s ohledem na novelu trestního řádu z roku 2001, která postavila znalecké posudky do jakési nadřazené pozice, když v ustanovení § 105 odst. 1 TŘ vyžaduje znalecký posudek až pro složitější případy. Kapitola třetí poté pojednává o způsobilosti stát se znalcem, o jeho ustanovení do funkce a o postavení znalce v trestním řízení. Hlavním bodem této kapitoly je výslech znalce a s tím spojená otázka, zda může být v řízení vyslechnut v postavení svědka. Touto otázkou se zabýval již doc. JUDr. Pavel Vantuch, CSc., který ve svém článku nazvaném „Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut před soudem jako svědek“ dochází k závěru, že taková skutečnost by mohla nastat v případě, kdy by znalecký posudek nechala vypracovat strana obhajoby. Avšak ani tehdy by ale pro výslech znalce jako svědka nebyl zákonný podklad, neboť jeho postavení v řízení bude vždy odlišné. Na rozdíl od svědka totiž znalec není schopen vypovídat o skutečnostech důležitých pro trestní řízení, které vnímal vlastními smysly, jelikož se s nimi seznamuje až zprostředkovaně studiem spisu. V praxi se lze nicméně setkat se situací, kdy je znalec vyslýchán jako svědek ohledně znaleckého posudku, který jím byl vypracován v jiné trestní věci. Tehdy znalec může být vyslechnut v jiném procesním postavení. Zároveň platí, že ačkoliv nemusí být znalec formálně příbrán postupem podle § 105 TŘ, musí být vždy poučen podle § 106 TŘ.

Druhá část práce byla věnována analýze vybraných případů Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec. Jejich prostřednictvím byly zodpovězeny otázky stanovené v úvodu. Tedy zda o vině obžalovaného rozhoduje fakticky samosoudce, popř. senát, který vede trestní řízení, či znalec, který dané problematice rozumí. Jako první posloužil pro ilustraci případ, jež nalezneme pod spisovou značkou 52 T 4/2005, který nastiňuje situaci, kdy proti sobě stojí dva kontradiktorní posudky s odlišnými závěry. Tato kauza byla zajímavá zejména tím, že o ní rozhodoval až Ústavní soud. Ten všechna rozhodnutí obecných soudů zrušil a až Nejvyšší soud

při následném dovolání stanovil závazný právní názor o přibrání znaleckého ústavu podle § 110 TŘ. Problémem bylo, že v té době neexistoval žádný ústav ani vysoká škola, který by byl způsobilý vypracovat znalecký posudek nový. V tomto případě muselo tedy dojít ke zproštění obžaloby na základě zásady *in dubio pro reo*, neboť pro závěr o vyslovení viny nebylo dostatek důkazů a rozhodnout pouze na základě znaleckého posudku by bylo v rozporu se zásadou volného hodnocení důkazů. Druhý případ, který jsem pro nastínění této otázky zvolila je případ se spisovou značkou 52 T 7/2006. V něm opět hrály roli dva znalecké posudky, z nichž jeden byl předložen obhajobou. Posudky stály vzájemně proti sobě, a i zpracovatelé se navzájem výrazně kritizovali. Soud dal nakonec za pravdu původnímu posudku, který nechali OČTŘ vypracovat znalci z odvětví soudního lékařství a patologické anatomie, neboť závěr v něm uvedený podporovala i skutečnost, že byl nalezen vražedný nástroj se stopami DNA.

Z analýzy zvolených kauz je zřejmé, že samosoudce (senát), ačkoliv odborné problematice nerozumí, musí v každém případě rozhodnout o (ne)vině obžalovaného. Sám znalecký posudek (ne)vinu hodnotit nemůže. Znalci vůbec nepřísluší posuzovat otázku právní, tím by přesahoval hranice jeho kompetencí a zasahoval by tím do pravomoci soudu. Z výše uvedeného plyne, že o otázce viny rozhoduje vždy samosoudce (senát). Znalec má za úkol nastínit a vysvětlit danou problematiku natolik, aby byl soudce schopen jí porozumět a rozhodnout. Je tedy nutné, aby znalec podal takový posudek, který bude pro trestní řízení nejen použitelný, ale také pochopitelný.

Další problém řešený na předchozích stránkách představuje situace, kdy jediným důkazem ukazujícím na vinu obžalovaného je právě znalecký posudek. Toto nastalo ve věci vedené pod spisovou značkou 28 T 30/2000, kde byl až po dlouhých letech vypracován znalecký posudek, který byl s to s jistotou říci, jak se dostalo tělo poškozené na místo nálezu, a že došlo k trestnému činu vraždy. Až díky nové vědní disciplíně, která toto dokázala posoudit, mohlo dojít k odsouzení pachatele. Do té doby neexistoval způsob, jak vinu prokázat, i přesto, že ostatní důkazy ukazovaly spíše na vinu obžalovaného. Ani z tohoto případu nevyplývá, že by bylo rozhodnuto pouze na základě jednoho důkazu. Soud je povinen řídit se zásadami dokazování, a tou je právě i zásada volného hodnocení důkazů. Ta požaduje hodnocení důkazů samostatně a ve vzájemné souvislosti s ostatními důkazy. Přestože ani tato otázka není jednoduchá, odpověď je jednoznačná. Soud je vždy povinen zkoumat vinu obžalovaného v závislosti na všech dostupných důkazech. V případě, že by nebylo možno s jistotou rozhodnout o vině, musel by být pachatel zproštěn obžaloby. Je tedy zřejmé, že rozhodnutí o vině pouze na základě znaleckého posudku by bylo v rozporu se základními zásadami trestního řízení a takové rozhodnutí by bylo nezákonné.

Na tomto místě bych ráda podotkla, že znalecký posudek je již dnes podstatnou součástí trestního řízení a domnívám se, že jeho význam bude stále stoupat. Dochází totiž k vývoji dalších vědních disciplín, které jsou stále složitější a komplikovanější. Např. identifikace pachatele podle chůze či podle pachu prostřednictvím pachové databanky. Zajištěné pachy by nevyhodnocovali psi, jak je tomu doposud, ale speciální laboratoře. Stačilo by tedy, aby se pachatel v místnosti na chvíli zdržel a již by bylo možné s jeho pachem pracovat s velkou přesností. Vývoj vědních disciplín zároveň napomáhá odpovědět na otázky důležité pro trestní řízení. Tak, jako se posouvá věda, je ale třeba adekvátního posunu právní úpravy znalectví v České republice. Proto se domnívám, že očekávaný změnový zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech je krok správným směrem. Tento nový zákon by měl například konkrétněji upravit podmínky pro jmenování znalců, tedy stanovit podrobná odborná kritéria pro jejich kvalifikaci, a tím předejít subjektivnímu posuzování odbornosti znalců osobami oprávněnými ke jmenování. Závěrem dodávám, že přestože na toto téma byla vypracována řada monografií, článků a dalších odborných textů, domnívám se, že přínos této práce lze spatřovat zejména v hodnocení současného stavu znalectví s ohledem na očekávané změny právní úpravy znalectví.

Bibliografie

Komentáře

1. DÖRFL, L. *Zákon o znalcích a tlumočnících: Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009. 208 s.
2. JELÍNEK, J. a kol.: *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges, 2016, 1280 s.
3. NOVOTNÝ, F. a kol. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. přepracované vydání, Praha: Eurounion, 2002, 1640.
4. WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T, POSPÍŠEIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, 931 s.

Monografie

1. BĚLOHLÁVEK, A. J., HÓTOVÁ, R., *Znalci v mezinárodním prostředí: v soudním řízení civilním a trestním, v rozhodčím řízení a v investičních sporech*, 1. vydání, Praha, C. H. Beck, 2011, 558 s.
2. BRADÁČ, A., KLEDUS, M., KREJČÍŘ, P. a kol. *Soudní znaleství*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s.r.o., 2010. 242 s.
3. CÍSAŘOVÁ, D. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a přepracované vydání. Praha: Linde, 2006. Vysokoškolské právnické učebnice. 871 s.
4. FENYK, J. CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015 928 s.
5. FRYŠTÁK, M. KREJČÍ, Z. *Postavení znalce v trestním řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2009, 167 s.
6. CHMELÍK, J. *Místo činu a znalecké dokazování*. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 303 s.
7. KŘÍSTEK, L.: *Znaleství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, 332 s.
8. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2016 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 264/2016 Sb. Praha: Leges, 2016, s. 848 s.
9. MUSIL, Jan, KONDRÁD, Zdeněk, SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 608 s.
10. MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2003, 1079 s.

11. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. 7. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4720 s.
12. VÁCHA, V., KRATĚNA, J., ZACHAROV, S. Znalecká činnost v prostředí EU a dalších vybraných státech včetně Ruska. 1 vydání. Praha: České učení technické v Praze. 2013, 310 s.
13. VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1 vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 1072 s.

Odborné časopisy

1. BARTONÍKOVÁ, Dagmar. FRYŠTÁK, Marek. *Znalecké zkoumání a písmoznalectví a jejich význam v trestním řízení*. Trestněprávní revue, 2011, roč. 10, č. 12, s. 345-350.
2. LEGS. *Nad novou úpravou znalecké činnosti*. Právní rozhledy, 2016. roč. 24, č. 10, s. II.
3. VRCHNÍ SOUD V PRAZE. *K hodnocení skutečností, ke kterým je třeba odborných znalostí, k zákazu reformationis in peius*. Trestněprávní revue, 2016, roč. 15, č. 1, s. 23-25.

Internetové zdroje

1. DRAŽKA, Štěpán. *Přezkum znaleckých posudků*. [online]. Epravo.cz, 11. 1. 2016 [cit. 14. 10. 2016]. Dostupné na: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/prezkum-znaleckych-posudku-99994.html>>.
2. EPA. *Ministerstvo posílá změnové zákony ke znalcům do vlády, účastníci řízení nebudou smět předkládat posudky*. [online]. Česká justice.cz, 22. 11. 2016 [cit. 28. 12. 2016]. Dostupné na: <<http://www.ceska-justice.cz/2016/11/ministerstvo-posila-zmenove-zakony-ke-znalcum-do-vlady-ucastnici-rizeni-nebudou-smet-predkladat-posudky/>>.
3. LUXOVÁ, Lucie. *Hlavní zásady dokazování v trestním řízení*. [online]. Epravo.cz, 11. února 2015 [cit. 29. 11. 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/hlavni-zasady-dokazovani-v-trestnim-rizeni-95913.html>>.
4. MUSIL, Jan. *Hodnocení znaleckého posudku*. [online]. Mvcr.cz, Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi. 2010, roč. 42 č. 3 [cit. 30. 11. 2016]. Dostupné na: <<http://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>>.
5. VANTUCH, Pavel. *Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut před soudem jako svědek?* [online]. Bulletin-advokacie.cz, 27. července 2012 [cit. 14. 10. 2016]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/muze-byt>>.

znalec-ktery-vypracoval-posudek-pro-stranu-obhajoby-vyslechnut-soudem-jako-svedek>.

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 6. 12. 1995, sp. zn. II. ÚS 101/95.
2. Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 10. 2005, sp. zn. II. ÚS 153/2004.
3. Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2006, sp. zn. IV. ÚS 335/05.
4. Nález Ústavního soudu ze dne 17.5. 2007, sp. zn. IV. ÚS 260/05.
5. Nález Ústavního soudu ze dne 16. 6. 2011, sp. zn. I. ÚS 3622/10.
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1810/2009.
7. Rozsudek Krajského soudu Ústí nad Labem, pobočka Liberec ze dne 16. 6. 2005 spisovou značkou 28 T 30/2000.
8. Rozsudek Krajského soudu Ústí nad Labem, pobočka Liberec ze dne 10. 11. 2010 spisovou značkou 52 T 4/2005.
9. Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, pobočka Liberec ze dne 16. 1. 2007, sp. zn. 52 T 7/2006.

Zákonné předpisy

1. Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
2. Zákon č. 37/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 85/1995 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
5. Vyhláška ministra spravedlnosti k provedení zákona č. 37/1967 Sb., o znalcích
6. Strafprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. 4. 1987 (BGBl. I S: 10074, ber. S. 1319), zuletzt geändert durch Gesetz vom 4. 11. 2016 (BGBl. I S. 2460) m.W.v. 10. 11. 2016, dostupné na: < <https://dejure.org/gesetze/StPO> >.
7. Criminal Procedure Rules and Criminal Practise Directions of the United Kingdom, dostupné na < <http://www.justice.gov.uk/courts/procedure-rules/criminal/rulesmenu-2015#Anchor6> >.

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na znalecké posudky a jejich roli v trestním řízení. Tento institut je v současné době hojně využíván (nejen v trestním řízení) a dá se říci, že se stává až nevyhnutelnou součástí řízení. Práce se zabývá komplexně znaleckým posudkem jako důkazním prostředkem, srovnává rozdíly mezi znaleckými posudky a odborným vyjádřením. Zkoumá, kdy vypracovává posudek znalec a kdy znalecký ústav. Hovoří také o postavení znalce v trestním řízení o jeho právech a povinnostech, o tom, v čem se liší jeho postavení od svědka. V první části se práce zabývá spíše teoretickými pojmy jako je trestní řízení, dokazování, strany a subjekty trestního řízení apod. V druhé části práce analyzuje tři vybrané případy, které nastiňují praktické problémy související se znaleckými posudky. Hledá odpovědi na otázky, zda v praktické rovině rozhoduje soudce jako laik či znalec, který je odborníkem dané problematiky. Zda je tedy soudce nucen věřit znalci a rozhodnout na základě vypracovaného posudku. V dalším případě analyzuje otázku, jaký postup zvolit v případě dvou rozporných znaleckých posudků. Přestože jsou v práci obsaženy případy staršího data, je toto téma stále velmi aktuální a má vysokou vypovídající hodnotu.

Abstract

This thesis is dealing with the subject of expert's opinions and their role in criminal proceedings. This institute is currently extensively employed not only in criminal proceedings and it can be stated that it is becoming almost an essential part of proceedings. The thesis is comprehensively concerned with expert's opinion as an evidence, it compares the differences between expert's opinion and specialist statements. It examines the terms of when an expert conducts the report and when an expert institute does so. The thesis is also concerned with the role of an expert in a criminal proceeding, his rights and obligations, with the difference between expert's and witness' roles. In the first part, the thesis deals rather with theoretical concepts, such as criminal proceeding, taking of evidence, litigants and subjects of a criminal proceeding etc. In the second part, the thesis analyzes three selected litigations, which outline practical issues related to expert reports. The thesis is looking for answers to questions whether a judge decides on a practical level as a lay person or as an expert within the given problematics. Thus, whether the judge is forced to believe the expert and decide on the basis of the conducted report. Within another litigation, the thesis analyzes the question of which procedure is ought to be chosen in the issue of two contradictory expert opinions. Although the thesis includes older litigations, this topic is still relevant to this day and has a high informative value.

Seznam klíčových slov

Dokazování, důkazní prostředek, znalec, znalecký posudek, znalecký ústav, odborné vyjádření.

Keywords

Argumentation, Evidence, Expert, Expert's Opinion, Expert Institute, Specialist Statement.

